

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

J. Horsman, Dordrecht

De Geest, de Trooster, de aanwezige

Ik zal de Vader bidden en Hij zal u een andere Trooster geven om tot in eeuwigheid bij u te zijn, de Geest der waarheid, die de wereld niet kan ontvangen, want zij ziet Hem niet en kent Hem niet; maar gij kent Hem, want Hij blijft bij u en zal in u zijn.

(Joh. 14:16,17)

Nog niet zo lang geleden sprak ik met een broeder, die pas tot geloof was gekomen. Ik deed dat met een zekere aarzeling en spanning, want je weet van te voren niet wat er komt. Maar mijn vrees bleek ongegrond. Zijn getuigenis was helder en klaar. En het werd gegeven met een diepe blijdschap.

Misschien dat een echte theoloog er hier en daar nog wel wat kanttekeningen bij had kunnen maken, maar de kern van het geloof en wat dat voor hem betekende kwam hartverwarmend naar voren.

Ik was diep ontroerd en voelde me zeer met hem verbonden. Alleen – er was iets, zei hij, wat niet helemaal duidelijk was. Hoe zat het nu met de heilige Geest? Dat was hem nog niet helemaal duidelijk. Ik heb maar de vrijmoedigheid gehad om te zeggen, dat hij zo juist een stukje van het werk van de heilige Geest had laten zien.

Wie anders had hem de grote interesse en het doorzicht gegeven in wat de Bijbel ten diepste bedoeld?!

Tallose mensen kennen de Bijbel en weten ten naaste bij wat de leer van de Bijbel is. Maar hoevelen worden er echt door aangeraakt, door in vlam gezet. Hoevelen *laten* zich in vlam zetten.

Hoe komt het dat je je samen kunt verheugen over een boek van duizenden jaren oud, redelijk slecht vertaald, geschreven onder andere culturele omstandigheden. Een boek dat alles tegelijk lijkt te hebben, maar waardoor heen Gods Geest zich een weg baant naar ons hart.

– Dat is het werk van de heilige Geest. Gods Geest, die in de hele geschiedenis werkt, maar in het bijzonder gegeven is na sterven, opstanding en hemelvaart van Jezus Christus.

De hemelvaart leek de discipelen

als wezen achter te laten. Verweesd en zonder stuur of richting. Dat had nog sterker zo geleken bij de kruisiging. De leerlingen waren alle kanten opgestoven en zaten na Jezus' dood met de deur op de knip na te sidderen.

Hoe groot was hun vreugde toen Jezus weer bij hen was. Totaal verast, dat hij uit de dood was herrezen. Is het misschien een tegemoetkoming aan hen geweest dat Jezus nog enkele weken gebleven is? Maar die tijd was zo kort geweest! Hij was dan toch heengegaan. En weg is weg.

Maar vóór zijn sterven had Hij al gezegd dat het daarbij niet zou blijven. Dat ze niet alleen zouden blijven. Dat Gods aanwezigheid bij zijn afwezigheid niet zou eindigen. Er zou een Ander komen.

Nou ja, een Ander – de heilige Geest is zeer nauw verbonden aan de Vader en de Zoon. Voor dat geheimenis hebben we het woord *Drieëenheid* bedacht. Een woord dat wel iets zegt maar niet alles verklaart. Vandaar dat ik schreef: Gods aanwezigheid zal bij Christus' afwezigheid niet eindigen.

Gods Geest zal komen met overrompelende aanwezigheid. 'De Trooster' wordt Hij genoemd. Het Pinksterfeest is het feest van Gods aanwezigheid.

De oeroude woorden die ervan verhalen zijn steeds weer nieuw. Het verslag van de gebeurtenissen op de Pinksterdag heeft iets onweerstaanbaars alsof de verrassing die er in zit nog steeds niet is uitgewerkt.

Met de hemelvaart lijken de discipelen vereenzaamd te zijn achtergebleven. De Meester is heengegaan, ten hemel gevaren. Dat was voor Hem zeer vererend, maar wat moesten de discipelen beginnen. Ze zaten daar met een verwarrende hoeveelheid gegevens. De woorden van Jezus, die ze gehoord hadden. De woorden van het Oude Testament. Uit alles blijkt dat ze daar *zelf* niet veel mee konden.

En dan, plotseling, in één keer, lijkt alles op zijn plaats te vallen. Zij worden vervuld met de Heilige Geest en ze zijn verstaanbaar voor iedereen. Gods Geest breekt zich baan.

De discipelen begrijpen niet alleen maar *zijn* ook begrijpelijk voor anderen. Dat is het werk van de heilige Geest. Vandaag nog.

En soms kan dat iets hebben van een stroomversnelling. Soms gaat er ook veel aan vooraf. Bij sommigen gaat langzaam maar zeker en naarmate ze opgroeien het inzicht en doorzicht rijpen. Bij anderen gaat plotseling het roer van hun leven om.

Hoewel, daar kan soms ook veel aan voorafgegaan zijn. Zoals er veel voorafgegaan was in het leven van de discipelen. Ze waren opgegroeid bij het onderwijs van de Wet en de Profeten. Ze waren jarenlang samengewoest met Jezus. Maar plotseling lijkt het alsof al dat opgetaste

**33e jaargang - nr. 11.
26 mei 1989**

In dit nummer

- 181** J. Horsman
De Geest, de Trooster, de aanwezige
- 183** A. van der Dussen
Fundamentalisme (2)
- 185** J. Kaldeway
Een goede gereformeerde opvoeding
- 186** D.W.L. Milo
Van mens tot mens
- 188** Dick Keyes
Cynisme
- 190** J. van Veelen
Een structuur in de brieven van Paulus
- 193** J.K. Meints-Cruiming
De plaats van de vrouwelijke mens

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
D.W.L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E.R. Postma
J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Uit breder kring

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

Administratie Opbouw
A.J. van Veelen-Vis
Postbus 258,
3740 AG Baarn.
Tel. 02154-23546.
Gironummer 404945 t.n.v. Geref.
Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

f 55,- per jaar of f 30,- per half jaar.
Voor studenten f 44,- per jaar.
Buitenland f 79,- per jaar of f 99,- per luchtpost. Bij vooruitbetaling te voldoen.

Advertenties

Tarief: 50 ct. per mm. Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk maandagmorgen, in de week van verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-13080. Fax 92619.

Druk

"Steenbergen", Zeist.

Trooster – een beetje een slappe vertaling van een krachtig woord. Het woord 'Paraklètos' betekent: iemand die je erbij roept, die je te hulp roept. Die met kracht en gezag aanwezig is. Vandaar dat ik de heilige Geest noemde: de *andere* manier van aanwezig zijn van God. Dan komen we ook dichterbij de term: 'andere Trooster'. Een andere Trooster, een andere 'bijstaander' een andere 'aanwezigheidsvorm', die altijd zal blijven. Die nieuwe vorm, die nieuwe wijze van aanwezigheid van God wordt genoemd: 'de Geest der waarheid'.

De Geest der waarheid, die de wereld niet kan ontvangen want zij ziet Hem niet en kent Hem niet.

De wereld kan de Geest niet ontvangen. Het menselijk denken op zich is niet in staat om het evangelie te beredeneren. Niemand is met rationele argumenten te overtuigen om te gaan geloven. Natuurlijk, je kunt verstandelijke en verstandige dingen naar voren brengen – we dienen God ook met ons verstand – maar het verstand alleen is niet genoeg. Daar is het niet mee te vatten. Je kunt iemand het geloof niet aanpraten, hoeveel verstandige dingen je er ook van kunt zeggen. Er is meer nodig. De heilige Geest is nodig.

De Geest der waarheid, die niet vangbaar is binnen het knapste menserverstand en die verstandelijk gehandicapten kan verwarmen.

De wereld kan Gods Geest niet ontvangen. Dat is een zinnetje met weerhaken. We zien dat het zo is, aan de andere kant, waarom zou Gods Geest zich niet met kracht en macht manifesteren op een manier, die alle tegenstand onmogelijk maakt.

Iets dergelijks vraagt Judas, de zoon van Jacobus, zich ook af: „Here, en hoe komt het dat Gij Uzelf aan ons zult openbaren en niet aan de wereld?”

Waarom is Jezus niet na de opstanding midden op het tempelplein gaan staan om iedereen te overtuigen? Het ligt, denk ik, heel simpel: Omdat dat niet werkt!

De tekenen van de Pinksterdag waren niet gering. Eenvoudige mensen die plotseling bezielde en originele predikers worden. En als bij mirakel worden ze door iedereen in alle talen verstaan.

Maar wat is de reactie van hen die niet willen geloven? – Ze zijn vol zoete wijn. Ze hebben teveel gedronken.

Jezus heeft tijdens Zijn rondgang vele verbluffende tekenen gedaan maar ze verwekten bij zijn tegenstanders alleen maar afkeer en geen geloof. Zijn tegenstanders gingen zelfs zover om te beweren dat er wel duivelskunsten aan te pas zouden komen. Wie zich toesluit en

afkeert is onbereikbaar.

De heilige Geest opent de ogen. Hij opent ons de ogen voor dingen die we uit onszelf niet zouden zien. Hij toont ons samenhangen, die we niet vermoed hadden en hij gaat daar mee door! Geloven is niet een lesje leren en opzeggen. Leven met de Geest is ook een avontuur.

In Johannes 14 wordt ook gesproken over geboden. „Wanneer gij Mij liefhebt zult gij mijn geboden bewaren.” Er wordt wel eens gezegd dat het verschil tussen het Oude Testament en het Nieuwe Testament is, dat in het eerste de wet domineert en in het tweede de Geest.

Daar is wel iets van waar. In het Oude Testament is een fijnmazig net van voorschriften rond de eredienst en er zijn allerlei reinheidsgeboden die in het Nieuwe Testament niet meer worden voorgeschreven. Maar wat de kern van de geboden betreft – het heilig leven voor Gods aangezicht naar zijn wil – daarin is geen verandering gekomen.

Het leven door de Geest is niet een vrijkaartje voor losbandigheid. Het tegendeel is het geval. Door de Geest krijgen we *kijk* op Gods geboden. *Doorzien* we die ook en kunnen we er blij mee zijn. De Geest wil de geboden in ons hart schrijven. Door Gods Geest zien we dat Gods geboden niet een knellend juk zijn maar de randvoorwaarden voor een gelukkig leven. Dat is ook een vrucht van de Geest. Trouwens de evangelisten zouden zonder de Geest niet op schrift zijn gekomen. Wat zouden de discipelen uit zichzelf begrepen hebben van de vele en vaak verwarrende gebeurtenissen rond Jezus. Alle vier evangelisten geven zonder meer aan dat de discipelen uit zich zelf Jezus niet begrepen. Zij hielden veel van Hem, ze vertrouwden Hem, ze geloofden in Hem (en dat is het voornaamste) maar wat er nu precies gebeurde, dat was hen op het moment zelf niet duidelijk. Daarom was de Trooster nodig om hen alles te binnen te brengen.

Zo is het getuigenis over Jezus Christus in ons bezit gekomen. Maar de Geest is niet gestopt na het laten opschrijven van het evangelie. Hij wil ook vandaag nog in onze harten werken.

Wonderlijk is dat en verheugend.

Nooit wordt het Woord van God ouwe kost.

Het is een levend Woord door de Geest die bij ons is.

Drs. A. van der Dussen

Fundamentalisme (2)

3. Omgaan met de bijbel (vervolg)

Ervan uitgaande dat de bijbel het zuivere Woord van God is, nemen de fundamentalisten het standpunt in dat de auteurs van de bijbelboeken niets kunnen hebben neergeschreven dat onjuist is. Daarbij hanteren zij een definitie van wat 'juist' of 'onjuist' is die ontleend is aan de exacte wetenschappen. Voor hen bevat een verslag van een bijbelschrijver in die zin geen 'onjuistheden', dat het precies overkomt met de werkelijkheid: in de bijbel worden de *exacte* feiten beschreven. Voor het omgaan met de bijbel heeft dat verschillende konsekwenties.

Konsekwenties

In de eerste plaats wordt de bijbel op deze manier een bron van informatie voor allerlei wetenschappelijk onderzoek. Zo is het een typisch fundamentalistisch pogen, om de geschiedenis van het oude Egypte met zijn talloze farao's te rekonstrueren naar aanleiding van wat in Genesis en Exodus over Egypte geschreven is: daarin worden immers *exacte* feiten vermeld! Ook de ijver om de gevolgen van allerlei in de bijbel berichtte rampen en wonderen geologisch en astrologisch vast te stellen, is kenmerkend voor het fundamentalisme.

In de tweede plaats worden profetieën gelezen als – alweer – heel *exacte* reportages van toekomstige gebeurtenissen. Uit allerlei voorzeggingen uit oude en Nieuwe Testament worden gegevens gekombineerd tot men als het ware over een gedetailleerd draaiboek voor de toekomst beschikt. Zo gaan de fundamentalisten ervan uit, dat de Here Jezus bij zijn wederkomst heel concreet vanaf de *Olijfberg* zijn rijk zal vestigen: uit Zacharia 14:4 en Handelingen 1:11,12 valt dat exact af te leiden!

In de derde plaats doen de fundamentalisten koortsachtige moeite om de bijbelverhalen te *harmoniseren*: zij proberen ze met elkaar in overeenstemming te brengen wanneer zij één en dezelfde gebeurtenis verschillend of zelfs tegenstrijdig weergeven. Iedereen die nauwkeurig bijbel leest, zal namelijk vroeg of laat ontdekken dat verslagen van elkaar afwijken. Neem nu eens de berichtgeving over de ontdekking van het lege graf van Christus in de vier evangeliën. Volgens Marcus 16:2 ging Maria van Magdala samen met Maria, de moeder van Jakobus, op weg naar het graf toen de zon opging, maar volgens Johannes ging Maria van Magdala alleen, op een zo vroeg tijdstip dat het nog donker was. De gemiddelde bijbelle-

zer zal daar geen punt van maken, maar de fundamentalist wel: hij neemt immers aan dat de bijbel geen onjuistheden bevat en informatie geeft over het preciese tijdstip en het preciese aantal! Daarom gaat hij die uiteenlopende berichten harmoniseren, bijvoorbeeld zo: Maria van Magdala vertrok inderdaad toen het nog donker was, maar op het moment dat de zon opkwam voegde de andere Maria zich bij haar zodat zij samen bij het graf aankwamen. Hoe ingrijpend nu de verschillen en tegenstrijdigheden zijn, hoe vernuftiger en gekunstelder de harmonisaties worden. Ook hierin opereert men duidelijk in de sfeer van de exacte wetenschappen: door scherp logisch te redeneren probeert men de zaken 'kloppend' te krijgen.

4. Herkenning

Hoewel er naar mijn inzicht heel wat valt in te brengen tegen het fundamentalisme en tegen zijn omgang met de bijbel in het bijzonder, wil ik eerst wijzen op datgene in deze stroming wat herkenning verdient. In veel kritiek – b.v. in het boek van James Barr – wordt onvoldoende gehonoreerd dat men volkomen terecht is opgekomen voor de *betrouwbaarheid* van Gods Woord en voor de verankering van het evangelie in de historische feitelijkheid. Vergeleken bij de cynische manier waarop sommige commentaren de bijbelschrijvers betichten van ondeskundigheid, geschiedvervalsing of primitieve Godsvoorstellungen, is de fundamentalistische hartstocht om het bijbelverhaal serieus te nemen als betrouwbare Gods-openbaring een weldaad. Het verkeert bovendien in uitstekend gezelschap als het hamert op de historiciteit van gebeurtenissen en wonderen die in de bijbel verhaald worden. Een man als de (syn.) gereformeerde prof. dr. J.T. Bakker uit Kampen, die in de verste verte geen fundamentalist is, heeft in een belangwekkend artikel aangetoond van hoeveel belang het is om aan het verband tussen 'verhaal' en 'feit' vast te houden.

De wonderbare visvangst

Hij vergelijkt de manier waarop twee beroemde theologen in resp. een preek en een meditatie omgaan met het verhaal van de wonderbare visvangst. Volgens de ene uitlegger, Rudolf Bultmann, wordt er niet van ons gevraagd om te geloven dat het in Lukas 5:1-6 verhaalde wonder echt gebeurd is. Dat zou ons niet alleen voor de onmogelijke opgave plaatsen om als moderne mensen plotsklaps weer een wereld van sprookjes binnen te treden, maar

dat doet ook geen recht aan de eigenlijke boodschap van Lukas 5. Het verhaal van de visvangst fungeert daar namelijk als de inleiding op de roeping van Petrus, de visserman, om visser van mensen te worden. Dat is een moeilijke, om niet te zeggen een onmogelijke opgave. En ziedaar, de betekenis van het wonderverhaal dat eraan voorafgaat: dat maakt duidelijk dat datgene, waartoe Jezus je roept, zal lukken! Of het wonder 'echt gebeurd' is, is eigenlijk helemaal niet belangrijk. Het is een verhaal dat uitdrukking geeft aan het geloof van de eerste christenen, dat het in de kracht van God wel degelijk mogelijk is om visser van mensen te worden. Het duidt aan hoe Petrus in geloof zijn roeping kon ervaren en aanvaarden. (Tussen twee haakjes: het is alsof je bij dominee Nico ter Linden op verhaal komt in de Wester! Ook bij hem de verklaring, dat het 'echt gebeurd' zijn van allerlei bijbelverhalen eigenlijk helemaal niet interessant is, maar dat het gaat om de 'waarheid' van die verhalen. Ik vind het verbaazingwekkend dat hij met deze theologische toverformule zo geweldig veel stof heeft doen opwaaien in orthodox Nederland: 25 jaar geleden was dit tegenover elkaar uitspelen van 'waar' en 'echt gebeurd' al aan de orde van de dag, zij het op akademisch niveau. Het enige nieuwe lijkt mij dan ook te zijn, dat de vermaarde vertelkunst van Ter Linden zoveel bevattelijker is dan de theologische geheimtaal van Bultmann en ons bereikt onder het vertrouwde vignet van de NCRV.)

Verdamping van het evangelie

Nu wijst Bakker erop, dat die preek van Bultmann eigenlijk zo *mooi* en vol zeggingskracht is. De gedachtengang heeft dan ook iets bekoorlijks: doet het er inderdaad wel zoveel toe, of die wonderbare visvangst echt gebeurd is of niet? Hebben mensen als Bultmann en Ter Linden in zoverre niet gelijk, dat zo'n wonderverhaal een *boodschap* uitbeeldt en dat het erom gaat die boodschap, die 'waarheid' te vatten? En worden zij niet in het gelijk gesteld door al die saaie orthodoxe preken, die jou opscheppen met een wonder dat dan wel 'echt gebeurd' is maar waar je verder niets aan hebt?

Op dit moment is het goed, te luisteren naar die andere theoloog die Bakker aanhaalt, Hans Joachim Iwand. Ook hij wil ernst maken met dat waardevolle gegeven, dat het verhaal van de wonderbare visvangst iets 'zegt' over de roeping van Petrus. Ook hij leest in dat verhaal de diepe 'waarheid', dat de onmogelijke taak waartoe Jezus mensen kan roepen door zijn machtswoord toch 'waarheid' is, niet los temaken van het 'echt gebeurd zijn' van het wonder. Immers, aldus Iwand, hoe zou Petrus het ooit heb-

ben kunnen aandurven om deze roeping te volgen, als hij niet werkelijk perplex gestaan had toen de opdracht van Jezus om te gaan vissen een machtswoord bleek te zijn? Komt het geloof van de christelijke gemeente, dat de roeping om vissers van mensen te worden geen onmogelijkheid is, niet in de lucht te hangen als die vreemde feitelijkheid van de wonderbare visvangst vervalt? Verliest de roeping van Petrus niet al haar ongewoonheid en vreemdheid, wanneer hij niet éerst was opgeschrikt door dat zonderlinge bevel om te gaan vissen? Iwand maakt duidelijk, dat de konsternatie die het optreden van Jezus volgens de evangeliën teweeg gebracht heeft, bepalend is geweest voor zijn zeggingskracht. Zonder de feitelijkheid van dat wonderlijke optreden valt die konsternatie voor een groot deel weg, met als gevolg dat ook zijn boodschap om zo te zeggen 'verdamp't'!

Je leven buiten jezelf in Christus

zoeken

Met deze zinsnede uit een van de belijdenis-vragen zou ik de diepste reden willen aanduiden waarom Iwand, bijgevallen door Bakker, de waarheid van de bijbelverhalen afhankelijk acht van het 'echt gebeurd' zijn daarvan. Wie met Bultmann de feitelijkheid van het verhaalde schrap, houdt een 'waarheid' over die uiteindelijk opkomt uit onze eigen werkelijkheid. Bij hem is het ten diepste de moedige en inspirerende geloofsbeslissing van Petrus om Jezus te volgen, die Lukas 5 ons met behulp van dat boeiende verhaal ter navolging voorhoudt – niet het optreden van de Here Jezus waarop die geloofsbeslissing een reactie was. De durf van het geloof wordt niet van buitenaf opgewekt, door het verbluffende en zinvol blijkende bevel van Jezus om te gaan vissen, maar behoort tot de ongedachte mogelijkheden van ons eigen mens-zijn. God zelf komt in deze visie niet van buitenaf tot ons, onze leefwereld van moeheid

en ongeloof openbrekend door zijn verrassend handelen, maar is aanwezig in ons hart, in zoverre wij zelf in staat blijken te zijn boven onze moeheid en alledaagsheid uit te stijgen.

Willen wij echter blijven spreken van een God die ons vanuit zijn anders-zijn tegemoet treedt, dan ontkomen wij er niet aan al die bijbelverhalen op te vatten als beschrijving van vreemde, harde feiten. Juist in de feitelijkheid van het 'echt gebeurd zijn' van die verhalen manifesteert zich, dat ons geloof niet uit onszelf opkomt, maar stoelt op een werkelijkheid die fundamenteel buiten onszelf ligt. Zo heeft de erkenning dat de bijbel alleen maar 'waar' is als wat er in staat ook 'echt gebeurd' is, te maken met dat „je leven buiten jezelf in Christus zoeken”. De historische feitelijkheid garandeert ons, dat wij in ons geloof niet enkel maar ons eigen mens-zijn tot ongekennde proporties opblazen, maar ons heil wezenlijk door een Ander aangereikt krijgen.

Pastorale Notitie

J. Kranenburg – Rolde

„Jaap, wat doe je nou?”

De woorden boven dit stukje kwamen uit de mond van ds. G. Visee. Ik ben de enige die ze heeft gehoord, want ze zijn per telefoon tot mij gericht. Ik ontruk ze middels dit artikel aan de vergetelheid, want ze hebben betrekking op een zaak, die best aktueel is.

Het was in de tijd dat Visee in Haren werkte en ik in Groningen. De mooie jaren, die wij in de 'Tehuis-gemeente' mochten beleven. Weet u dat de Ned. Geref. kerk van Groningen de enige gemeente in onze kring is met een naam? Ik zeg niet 'van naam', maar met een naam.

De gemeente kerkte toen al in het Congrescentrum 'Het Tehuis'. Het was in menig opzicht behelpen. Een lelijke zaal. Het geluid was er slecht.

Het licht eveneens. Abel, de koster, had zondags tenminste zes man aan hulptroepen nodig om de puinhoop op te ruimen van de zaterdagse feesten. Het stonk er naar verschaald bier en de lege flesjes stonden onder de stoelen. Er was nauwelijks een plek om ons orgel op te bergen en werd het niet opgeborgen dan werd het op doordeweekse avonden gemold. Bovendien kostte het onredelijk veel.

Eén ding had het gebouw, dat de meeste kerkgebouwen missen: een pracht van een voorhof, waar je zittend of staande elkaar kon ontmoeten en waar het een half uur na de dienst vaak nog druk was.

Maar er werd gezocht naar wat anders. Dat werd ook gevonden. De Vrij Evangelische Gemeente wilde het kerkgebouw met ons delen. Dat had alles. Gelegen in het centrum. Alles erop en eraan: een ruime vergadergelegenheid, avondmaals-tafel en een echt orgel en we konden er ook met gemak in.

Er was één nadeel: je stond vanuit de kerkzaal zo op straat en op de tocht. Dat nadeel hebben we toen onderschat. En toen ds. Visee hoorde van ons besluit belde hij mij op een ochtend op en sprak met zijn aardige, schorre en onvergetelijke stem de woorden die boven dit stukje staan: „Jaap, wat doe je nou?”

Hij sprak die woorden met gezag. Hij stelde een dominee gewoon verantwoordelijk voor wat er in een gemeente gebeurde. Zijn generatie predikanten hād ook veel te zeggen. Dat is nu anders. De dominees van nu zijn bescheidener. Dat is ze tot sieraad en tot eer, maar of het alleen winst is zal de tijd uitwijzen. Ik heb twijfels.

Visee lichtte zijn verwijt ook toe. Hij

doorzag dat de Tehuisgemeente in Het Tehuis thuis hoorde. Dat is een afschuwelijke zin, maar u begrijpt het, hoop ik. Vooral vanwege de voorhof. Die behoorde tot het eigene van de gemeente en juist dat eigene hadden we prijs gegeven.

Hij kreeg gelijk. In het nieuwe kerkje bleven er mensen weg. Vooral jongeren. Na twee maanden al zijn we terug gegaan naar de lelijke Tehuis-zaal! En de opgelopen averij heeft zich toen ook hersteld.

Er is nu veel verbeterd. Het geluid is goed, er is volop licht. Lelijk is de zaak nog altijd, maar de voorhof is er en daar kunnen de dominee en zijn vrouw, net als in onze tijd, hun agenda's vullen. Daar kan gepraat worden en gelachen en gehuild. Daar kunnen nu al die dingen gebeuren, die ds. Rietkerk in zijn fijne referaat voor de Diakonale Conferentie (Zie Opbouw van 11-11-1988) „bijkomende bedieningen” noemde. Hij vond het zelf maar een vreemde uitdrukking, maar ik vind die best bruikbaar.

Al die aktiviteiten die het eigenlijke van de kerk: de bediening van het Woord en de viering van het Avondmaal ondersteunen en mede mogelijk maken. Bijkomende bedieningen die in deze tijd van toenemende betekenis worden, meent ds. Rietkerk en ik onderstreep dat graag. Een kerkgebouw, waar de mogelijkheid van het elkaar ontmoeten ontbreekt en waar je zo uit de kerk op een tochtige straat staat kou te vatten zijn eigenlijk maar halve kerkgebouwen omdat ze voor de nodige 'bijkomende bedieningen' niet deugen.

En dat besef dank ik voor een deel aan wat ds. Visee mij jaren geleden, een beetje verwijtend, vroeg: „Jaap, wat doe je nou?”

J. Kaldeway, Houten

Een goede gereformeerde opvoeding

Eén van de praktische opvoedingsvragen is: Hoe vind je een tussenweg tussen een harde en een zachte aanpak? Aan de ene kant moet je liefde, begrip en geduld hebben, argumenten gebruiken en geen machtsmiddelen. Aan de andere kant mag je niet verwennen, moet je soms optreden, moet een kind toch ook leren gehoorzamen. Onze ouders hadden vroeger met dezelfde vraag te maken en ook zij moesten daar een oplossing voor vinden.

Dwang of mildheid?

In een recent proefschrift worden twee kanten van de gereformeerde opvoeding aangewezen. Aan de ene kant is de doelstelling van de gereformeerde opvoeding vrijheid, geestelijke zelfstandigheid, zelfbewustzijn, ontplooiing van talenten, verantwoordelijkheid. Er wordt grote waarde gehecht aan de persoonlijke geloofsrelatie, die de basis vormt voor een handelen uit overtuiging, zonder te zwichten voor druk van buitenaf. Om dit doel te bereiken past geen dwang of dressuur, maar liefde, billijkheid, wijsheid en mildheid van de kant van de opvoeders. Niemand wordt gedwongen goed. Aan de andere kant functioneren verantwoordelijkheid en geweten nooit autonoom. De mens is afhankelijk van God. Hij, niet het eigen ik, is uiteindelijk degene aan wie verantwoording moet worden afgelegd. Het doel van de opvoeding is het leren van deze afhankelijkheid en onderwerping. Het gaat om heiligmaking van het leven in overeenstemming met Gods wet. Hiervoor zijn zondebesef, schulderkenning en bekering nodig. Maar de moeilijkheid is, dat de mens zich verzet tegen deze afhankelijkheid, dat hij weerbarstig en koppig is. Al van jongsaf aan kan er een moedwillig en bewust verzet zijn tegen het gezag. Hier past geen begrip, maar strengheid, inperking van eigengeleidheid, handhaving van het gezag, zo nodig door dwang en (lichamelijke) straf. De opvoeding door Eli van Hofni en Pinehas geldt daarbij als voorbeeld.

Vis

In deze twee kanten van de gereformeerde opvoeding is de praktische vraag van het begin gemakkelijk te herkennen. Bij de doelstelling van vrijheid, geestelijke zelfstandigheid en verantwoordelijkheid hoort een zachte aanpak: begrip, geduld en argumenten. Bij het leren van afhan-

kelijkheid en gehoorzaamheid past de harde aanpak en kunnen straf en dwang nodig zijn.

In theorie weten gereformeerde pedagogen en theologen de tegenstelling wel te verzoenen. De mens is vrij, maar vrij als een vis in het water of een vogeltje in de lucht. De afhankelijkheid van het water vormt voor een vis tegelijk zijn levensvoorraad. Zo betekent afhankelijkheid van de mens van God tegelijk vrijheid, leven.

Maar wordt in de praktijk dit harmonieuze beeld ook door ouders en kinderen ervaren? En zo niet, komt dit dan door de onvolmaaktheid, die nu eenmaal eigen is aan het leven?

Zondaar of beelddrager?

In de praktijk bleek de opvoeding nogal eens te neigen naar de harde aanpak. Dit was vooral zo, als er een zwaar accent gelegd werd op de aangeboren zondigheid van het kind. Opvoeden wordt dan opvoeding tot bekering. Als het daarmee goed komt, vloeit al het andere daaruit voort. Thema's als zonde, berouw, vergeving, genade en gehoorzaamheid staan centraal in de dagelijkse omgang met het kind. In eigentijdse gereformeerde opvoedingsliteratuur wordt het o.a. zo verwoord: „Van nature zijn we zondaren en zondaressen, die niets anders kunnen en willen, dan ongehoorzaam zijn tegenover de wil van onze Schepper en die het doel, waartoe Hij ons schiep, altijd en overal missen. Dit brengt mee, dat we als ouders ons kind moeten opvoeden tot gehoorzaamheid”. Hiernaast staan auteurs, die wel de gevolgen van de zondeval noemen, maar meer accent leggen op de mens als geschapen en herschapen beelddrager van God. Hier kun je b.v. de uitspraak vinden: „Het feit dat kinderen beelddragers van God zijn, is een argument tegen een autoritaire vorm van leiding geven in een gezin”. Of: „Het is niet goed als ouders alleen letten op het verkeerde in hun kind. (...) Belangrijk blijft het, om over negatief gedrag te praten vanuit de vergeving van de zonden en de levensvernieuwing”.

1 Kor. 14:20 is in dit verband het vermelden waard: „Wees onkundig van het kwaad als pasgeboren kinderen” (en verstandig als volwassen mensen). Zo boos zijn de zuigelingen dus niet! – Maar het moeten wel verstandige volwassenen worden.

Gezamenlijkheid in de opvoeding

Is er een tussenweg mogelijk tussen harde en zachte aanpak? Eén die de zonde serieus neemt, maar ook recht doet aan het beelddragerschap?

De vraag naar een harde of een zachte aanpak komt in een ander licht te staan, als opvoeding gezien wordt als een **gezamenlijke opdracht** aan ouders en kinderen. In het toegroeien naar een 'heel' leven staan ouders en kinderen niet tegenover, maar naast elkaar. Daarbij genieten ouders en kinderen samen van het leven en gaan er ook samen tegenaan.

In dat perspectief kunnen de verhoudingen opeens omdraaien. Jongeren kunnen tobben of ze hun ouders (docenten, ouderlingen) met een zachte of met een harde aanpak moeten benaderen. Of ze iets door de vingers moeten zien, geduldig moeten zijn, of toch echt eens de waarheid moeten zeggen. Kleine kinderen kunnen hun ouders gevoelig op de vingers tikken, ze corrigeren en ze tot grotere gehoorzaamheid brengen aan de waarden en richtlijnen die ze zelf uitdragen... Eindeloos geduld, maar wat doe je als begrip, soepelheid en creativiteit opraken? Het is een vraag die ouders, maar even vaak kinderen en jongeren zich kunnen stellen. De praktische vraag van het begin is daar niet zomaar mee beantwoord. Maar als een kind je het bloed onder de nagels vandaan dreigt te halen, kan het helpen te bedenken dat je samen met het kind een oplossing moet zoeken, samen je moet keren tegen de 'geestelijke machten van het kwaad'.

Dit is geschreven naar aanleiding van: Sturm (dr. J.C.), *Een goede gereformeerde opvoeding*, Kampen (Kok), 1988.

Verder is o.a. van de volgende literatuur gebruik gemaakt:

Kuijt (P.), *Voor onze ouders – over hun kinderen*, Utrecht (De Banier), 1983.

Keus-Jonker (drs. H.D.) en Van Soest (drs. G.), *Opvoeden, een spannende zaak*, Kampen (Kok), 1984.

Schoeman (P.G.), *Aspekte van die wijsgerige pedagogiek*, Bloemfontein (Sacum), 1979.

Narramore (Bruce), *Opvoeden, een opgave*, Vaassen (Medema), 1983 (oorspr. 1979).

Oostdijk (Inge), *Van kind tot kind*, Barneveld (De Vuurbaak), 1986.

Pels (G.F.), *Het kindbeeld gewogen*, Goes (Oosterbaan & Le Cointre), 1986.

Vogelaar (D.) en Bregman (C.), *Mens- en kindbeeld in bijbels-reformatorische zin*, Hendrik Ido Ambacht (Begeleidingscentrum Gereformeerd Schoolonderwijs), 1983.

M.n. de laatste vier auteurs noemen wel de gevolgen van de zondeval voor de opvoeding, maar leggen meer accent op de mens als geschapen en herschapen beelddrager van God.

D.W.L. Milo, Nunspeet

Van mens tot mens

Onze taal

Van voor de torenbouw van Babel af hebben mensen zich met elkaar verstaan. Ze vormden gemeenschappelijke begrippen, omschrijvingen en trefwoorden. Dit totaal aan overeengekomen woorden – laten we zeggen de taal – werd het verbindingselement tussen mens en mens, tussen families en families, tussen dorpen en steden, van grens tot grens. Over die grens leefden de barbaren, mensen van een vreemde spraak. Maar daarbinnen – wat moesten we beginnen zonder onze taal? Zonder boek of krant, zonder gesprek of lezing, zonder – nu ja zonder dit goede blad?

Het is waar: toen de mensheid zich sterk kon maken door middel van de taal peinsde zij over opstand tegen God. U kent de geschiedenis: spraakverwarring, verstrooiing over de aarde, onbegrip, afstand en oorlogen. Natuurlijk vond de samenklontering van mensen, families, stammen en volkeren van voren af plaats; we moeten dan ook wel op onze hoede zijn, wanneer het over de EEG, een verenigd Europa, een Wereldraad, eenheidsmunt en centrale identificatienummers gaat. We weten immers dat de toekomst ons een mensheid oplevert, die slechts één taal, één wil en één macht wenst (Op. 17:17) die tegen God gericht zal zijn.

Taalcorruptie

Er is een eeuw geweest, waarin de statenbijbel ons Nederlands 'maakte'. Generaties leerden lezen, gezinnen gebruikten de bijbeltaal: beschaafd, gekuist en verstaanbaar Nederlands. De bijbel die een volk omspande leverde een taalschat, met weinig misverstand voor wie van goede wille was. Ons volk – net als het Britse met zijn King Jamesbijbel – werd onderwezen in het Woord, door middel van woorden; kreeg een spreektaal tot zijn beschikking. Daarom hebben wij, christen-Nederlanders, verantwoordelijkheden voor het behoud van onze taal, die aan onze gedachten vorm geeft. Waarmee niet gezegd wil zijn, dat wij verouderde termen moeten aanhouden, of in bijbelteksten moeten spreken!

Maar de wereld corrupteert, bederft haar taal voortdurend. Woorden die voorheen als onschuldig golden krijgen nu een onuitsprekelijk gemene betekenis. Uitdrukkingen, die onder invloed van het christelijk volksdeel vermeden werden,

ziet u vandaag in boek en krant afgedrukt, voor radio en televisie uitgesproken, vooral zonder gêne. De schuttingtaal deed per spuitbus haar intrede en laat niet met zich spotten. Wij lezen van moderne straatjeugd, die alleen nog met scheldwoorden en vuisten kan communiceren.

Het meest onschuldig lijkt ons nog het dom gebruik van buitenlandse woorden, die het eigen woord verdringen. We horen vandaag bijvoorbeeld van inschatten (waar schatten bedoeld is), van opsplitsen (moet splitsen zijn), van colophon (gebruikt als visitekaartje van een periodiek), van splijtzwam (bedoeld is verdeeldheid, maar gebruikt wordt een zwam die zich door deling voortplant), van trekpleister (bedoeld is attractie, maar gebruikt wordt een pleister, die etter uit een wond moet trekken, vrage wel excuus) enzovoort. We vergaderen met een forum, vormen discussiegroepen, leven van dialogen, lijden aan secularisatie, democratiseren (wanneer we de meerderheid laten uitmaken hoe het moet gaan), bureaucratiseren (wanneer we de ambtenarij laten beslissen), professionaliseren (wanneer de deskundigen het mogen zeggen), wisselen discussienota's uit – maar raken met al dat communiceren hoe langer hoe verder van elkaar af. Een schrale troost is: dat, als we maar vaak genoeg het verkeerde woord gebruiken, de woordenboekenmakers ons volgen en voor goed verklaren wat fout was. Beter zou zijn: eenvoudig te zeggen waar het op staat – en een verstandig antwoord uit te lokken.

Vreemde invloeden

Uiteraard wordt een taal beïnvloed door buitenlandse contacten. De Franse tijd heeft bij ons een grote hoeveelheid volksfrans binnengebracht. Hogere kringen in ons land gebruikten zelfs bij voorkeur Frans: denk aan de begrafenis van wijlen prinses Wilhelmina! We kunnen ons troosten: in het Engels zijn de sporen van Willem van Normandië nog heel wat sterker aanwijsbaar. De Duitse bezetting heeft weinig nagelaten: wellicht uit antipathie heeft ons volk zich snel ontdaan van veel germanismen. Maar vandaag is het Engels 'in'; niet vanwege de Engelse oorlogen, niet omdat Engeland ons ooit bezette – maar gewoon omdat het wereldwijd staat. Omgekeerd heeft het Nederlands ook andere talen beïnvloed: in het Frans heet koolzaad 'le colza' en het Schotse woord voor kink-

hoest is kinkhoest.

Het is verbazend moeilijk, zich aan deze invloeden te onttrekken. Voor je het weet doen de besten er aan mee, al is het maar om de aandacht te behouden. Terwijl toch eigenlijk het spreken in beschaafd Nederlands al voldoende kan zijn om de aandacht te trekken en te behouden. Trouwens christenen gaan nooit onopgemerkt door de wereld, ze kunnen zich best een eigen karakter veroorloven.

Vereenvoudigde schrijftaal?

In onze prille jeugd kregen we van de plaatselijke boekhandelaar een heus psalmboekje cadeau. We konden namelijk al 'lezen' en dat woord tussen aanhalingstekens. U weet dat Tibetaanse monniken (althans voorheen) in drie orden waren ingedeeld? De eerste kon letters spellen en brulde die letters op bij rituele gelegenheden. De tweede orde kon van de letters woorden vormen en stond daarom op hoger plan. De hoogste orde kon van woorden zinnen bouwen en stond onbereikbaar hoog in de kunst van het lezen. Waarschijnlijk was het de Dalai Lama voorbehouden om de zin van die zinnen te verstaan.

Welnu, bij dat 'lezen' in onze kleuterjaren spelden we woorden. En zagen dat „de vrome Jozef, rijk in deugd, in ijzren boeien wreed gekneld” werd. Die boeien met een ij maakten indruk op een kindersiel. Later begrepen we: dat boekje was verouderd, stond nog in de spelling van Siegenbeek (1805), die door De Vries en Te Winkel (1863) was vervangen; later, onder invloed van Kollewijn, kregen we de spelling van Marchant (1934), daarna de Spellingwet-1947 en sedert 1969 ijveren sommige publicisten voor het 'eindelijk' afschaffen van historische uitgangen. Zoals „hij prate” en de „vergadering aanvaarde”; van sentraal, eksplisiet en sinteze. Van een gelijkstellen van ei met ij (bij de Psalmberijming van 1773 mochten die twee klinkers zelfs niet op elkaar rijmen!) en verwisseling van au en ou. Enz.

In Schotland wordt ons vaak gevraagd: is het Nederlands moeilijk te leren? Ons antwoord luidt dan: verschrikkelijk moeilijk, de meeste Nederlanders kennen hun taal even slecht als de Schotten. En dat is duidelijk. Want Schotten willen om de dood geen Engelsen zijn.

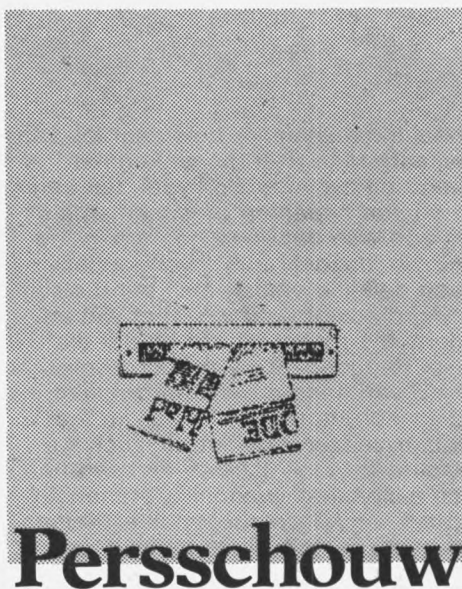
Historie of ontwikkeling?

Onze vriend wijlen H.J. Jager placht zo mild te zeggen: de taal is een levend ding. Dat zei hij om te bemiddelen tussen een voortvarende huismoeder en een conservatieve huisvader. Hij had gelijk natuurlijk. De taal kan niet stilstaan, ontwikkelt zich of wordt door ons ontwikkeld. Wie middeleeuwse documenten tracht te lezen komt in een andere wereld terecht. Het oude raakt verouderd en raakt ons niet meer.

Aan de andere kant – want elke zaak heeft tenminste twee kanten – geeft elk woord een band met de vaders. Die vonden hun schrijfwijze ook niet met een natte vinger. Voor hen zat, meer dan voor ons, de afkomst van elk woord, van elk woorddeel, in het totaal ingebakken. Denk nu eens aan de oude Egyptenaren, die een betonnen basis onder onze cultuur legden. Ze vormden 'letters' uit beelden: een vliegende zwaluw vormde de V van Vogel. Een golvende rivier vormde een W van Water. Toegegeven: ook de Egyptenaren misten de tijd om hun correspondentie in aquarellen te blijven uitvoeren en gingen op een soort vlugschrift over. Maar ze behielden zoveel mogelijk de band met het verleden.

Daarom. Wanneer vandaag stromingen zich aandienen om onze spreektaal, zelfs onze schrijftaal te moderniseren, moeten we weten of we meedoen, en hoever; of we weerstand bieden en hoever.

Want mensen die de bijbel kennen – in al zijn varianten van Willibrord tot Groot Nieuws, van Bijbel-genootschap tot Marie van der Zeijde – beseffen, dat ze tot een behoudend element in een verloederende omgeving kunnen dienen. En zeker moeten gemakzuchtigen en dommen ons niet voorschrijven, hoe onze taal moet zijn. Dachten wij.

Overall is alles anders

Wie uit preken gaat, kan veel verhalen. Omdat ik in de regel per zes kerkdiensten tweemaal in eigen gemeente heb voor te gaan, kan ik de overige beurten uitgeven aan andere kerken. En dat wordt altijd een aardig avontuur.

Want ons Nederlandse individualisme viert ook in de invulling van erediensten rijke triomfen. Dat begint al in de kerkeraadskamer vóór de dienst. Er zijn stipte en ordelijke scriba's die de kanselafkondigingen de zaterdag tevoren keurig op papier hebben gebracht. Ze hebben van de schrijfmachine gebruik gemaakt om de ogen van de voorganger te sparen. Er zijn echter ook andere scriba's. De laatsten moeten tien minuten voor de dienst haastje-rep-je het communiqué nog samenstellen. Vlugge boodschappers brengen briefjes binnen met het verzoek of dit en dat nog kan worden afgekondigd: vrouwenvereniging, bazar, kerkkoor, uitvoering van het blaas- en piepspul (term van Hendrik Algra).

Met een bundel ooglijke en minder ooglijke briefjes begeef je je naar het werkterrein.

Voor de dienst wordt al wat afgezongen: lied van de week, bundel Johannes de Heer, plaatselijk liedboekje, alles kan.

Attenté kosters hebben je kathedr op goede hoogte gebracht. Maar niet alle kosters zijn waakzaam. En wat moet je met een bescheiden lengte van 1.70 meter beginnen als de kathedr op Goliathhoogte staat en in het mechaniek geen beweging is te brengen? En dan de halsmicrofoons als even zo vele worgkoorden. Het spul snijdt je in de nek als je je even verstapt. Met zo'n ding om je nek mag je niet eens meezingen. „Niet zingen, a.u.b.” staat ergens op een kansel. Daar neem ik geen dienst meer aan.

Er zijn kerken waar de koster op

warme zondagen ijsblokjes aan het glas water toevoegt of druivensap schenkt. Eén keer bleek het Seven Up met een tic te zijn. Of die koster de vurigheid wilde stimuleren? Staan en zitten is eveneens zeer variabel. Zo ook of de gemeente het amen na de zegen zingt. Veiligheidshalve wacht ik na het uitspreken van de zegen enkele seconden. Gebeurt er dan niets, dan kan ik mijn laatste zegje doen.

Organisten en orgelspel vormen een apart verhaal. Sommige speellieden zitten een beetje in hun toetsenbakje te rommelen, anderen maken van het voorspel een complete ouverture, weer anderen bedienen de gemeente rijkelijk van vox humana en tremulant en eens – ik was die zondag jarig en de organist was op de hoogte – betraden kerkeraad en ik de kerkruimte onder een parafraze van 'Lang-zal-ie-leven'. Dat ging wel erg ver.

Er is in het Noorden één kerk, die van Thesinge, waar nog met hengelstokken wordt gecollecteerd. Ik zit daar met vertedering naar te kijken. En over één ding zal ik het niet hebben: over de eigentijdse kleding van ouderlingen en diakenen. Daar zijn gevallen bij die een mens de spraak verslaan. Daarom zet ik er nu maar een punt achter.

L.H.K.

Dit stuk werd geruime tijd geleden door Ds. L.H. Kwast, gereformeerd predikant nu wonend in Leeuwarden, in de 'Friese Kerkbode' gepubliceerd. Het is een ludieke bijdrage, doortrokken van een bepaalde ernst. Iedere predikant heeft op zijn rondreis door de kerken zo zijn eigen ervaringen. Ook in de ned. geref. kerken wemelt het van verschillen in de liturgie. Dat is een gevolg van de hooggeroemde zelfstandigheid van de plaatselijke kerk. Maar een beetje meer uniformiteit zou welkom zijn. Natuurlijk heeft een predikant van elders zich bij wat gebruik is in een bepaalde gemeente aan te passen. We kennen voorts geen leervrijheid, wél kleervrijheid. Maar ook in dat opzicht zijn er grenzen. Het hoeft allemaal niet pontifikaal te zijn, maar we dienen wel een stijl te kennen, die past bij het Huis van God. We gaan in elke kerkdienst bij de HERE op audiëntie. Dat is althans een beheersend facet daarvan. Laten we dat dan in rekening brengen! Dan wordt ergeris voorkomen en voert de vreugde de boventoon.

Enschede,
O. Mooiweer

Cynisme

Op zaterdag 10 december 1988 organiseerde L'Abri-Nederland een bijeenkomst in Utrecht, waar de leiders van de diverse afdelingen het woord konden voeren. Onderstaand verhaal is een ietwat geredigeerde weergave van de lezing van Dick Keyes, die de leiding heeft van het L'Abri-werk in de Verenigde Staten.

P.J. van Kampen

Dick Keyes, Ver. Staten

We willen het vandaag hebben over cynisme. Dat is een onderwerp waar ik al veel langer dan vandaag over nadenk; ik ging er echter opnieuw, en met groter intensiteit over nadenken, toen een vrouw die bij ons studeerde, me de volgende vraag stelde: „Hoe moet iemand die diepgaand over de wereld moet nadenken, die moet beseffen wat er in de wereld gebeurt en zich niet aan pijnlijke en verwarrende dingen mag onttrekken, een cynische houding vermijden?” Naar ze meende, stond iedereen voor deze keus: je kunt óf je kop in het zand steken en alleen letten op wat je aanstaat óf je ziet de echte wereld onder ogen en vervalt zo tot cynisme. Toen ik die vraag hoorde, zag ik dat dat een heel *wezenlijke* vraag was. De houding van cynisme is namelijk niet alleen in de cultuur om ons heen sterk aanwezig, ook christenen kunnen er intens mee te maken krijgen. Ieder van ons staat op gezette tijden bloot aan de sterke verzoeking om tot een cynische houding te vervallen. Dat gegeven zou ik hier verder willen uitwerken.

Daarbij zou ik mijn verhaal in vier onderdelen willen opsplitsen:

1. de terreinen waarop we met een cynische houding te maken (kunnen) krijgen
2. Een aantal redenen waardoor cynisme ontstaat alsook een aantal manieren waarop dat cynisme zich openbaart.
3. een analyse van dat cynisme, vanuit een christelijk perspectief.
4. de wijze waarop de waarheid van het Evangelie in conflict komt met de cynische levenshouding.

1. Terreinen waarop cynisme zich uit

We beginnen dus met de terreinen waarop cynisme zich kan openbaren. Die terreinen kunnen – dat is

heel interessant – helemaal lós van elkaar staan. Het meest kenmerkend uit cynisme zich vaak ten aanzien van *bepaalde personen*. Als u in een woordenboek het begrip 'cynisme' opzoekt zult u vermoedelijk een definitie vinden als „een houding die zegt dat men weet wat anderen's motieven zijn en dat die niet deugen.” Als u de persoonlijkheid van andere mensen doorziet, door hun masker(s) heen kijkt, ziet u louter zelfzuchtige en hebzuchtige motieven. Ook al lijken mensen aan de buitenkant vriendelijk en behulpzaam, onder de oppervlakte deugen ze niet. Ze streven allemaal hun eigen verborgen doelen na, die van uiterst negatieve aard kunnen zijn. Soms houdt zo'n cynisme ons zelf een spiegel voor en worden we ook cynisch ten aanzien van onze eigen oogmerken.

We weten dat sommige van onze bedoelingen niet door de beugel kunnen. De cynicus nu meent dat onze diepste drijfveren, de meest wezenlijke motieven, uitgerekend de meest láákbare zijn! Ongelukkigerwijs kan het mensbeeld van de moderne psychologie ons in dezen maar weinig verder helpen. De meeste mensbeschouwingen in de moderne psychologie beklemtonen de samenhang die er bestaan zou tussen mens en dier; die opvatting draagt er niet toe bij om bij mensen houdingen en motieven te ontdekken die het louter dierlijke te boven gaan! Als we van Freud of Marx onderricht genoten hebben, menen we dat we aan de hand van hun theorieën andere mensen dieper kunnen kennen dan zij het zichzelf doen; wie afsteekt naar het niveau van het onbewuste, kan een voedingsbodemp creëren voor een cynische mensbeschouwing. Overal kijken we dus onder de laag vernis en ontdekken we de negatieve en destructieve aspecten van het menselijk gedrag.

In de tweede plaats kan een cynische houding de *samenleving* betreffen of *bepaalde maatschappelijke instellingen*. Men vraagt zich af hoe mensen eigenlijk met elkaar omgaan. Het is mij niet mogelijk te zeggen welke gevoelswaarde bepaalde woorden in een andere taal dan de mijne oproepen, maar in het Engels heeft b.v. het woord 'politicus' een negatieve bijklank. Als je iemand 'een echte politicus' noemt, bedoel je dat hij veel glimlacht, een luide stem en een vlotte babbel heeft, maar onder de oppervlakte een heel zelfzuchtige motivatie kent. Hij weet hoe je mensen moet manipuleren, zodat ze zich voor jouw karretje laten spannen. Veel mensen bezien het hele terrein van de politiek met onverhuld cy-

nisme.

Hetzelfde kan gelden voor de *kerk*. Gemakkelijk ontdek je daar huichelachtigheid, partijchap en ruzies, compromissen, verlies aan visie en gedrevenheid, hoogmoed, hebzucht en onmenselijkheid. Dat die dingen er worden aangetroffen laat zich slecht ontkennen; maar de cynicus zal zeggen: dat zit er *steeds* achter. Als je dit opmerkt, heb je het hele kerkelijke leven in zijn diepte gepeild.

Ook kan een mens cynisch zijn ten aanzien van het *huwelijk*, want ook daar vallen zaken te ontwaren als wreedheid, een dubbele moraal, uitbuiting, een te sterke afhankelijkheid van een ander, enz. Het huwelijk is een probleemladen instelling en een cynicus kan gemakkelijk zeggen dat je daarmee *alles* gezegd hebt.

In de derde plaats, kunnen mensen cynisch zijn ten aanzien van de *werkelijkheid als zodanig*. Er bestaat een 'cynisme op metafysisch niveau'. Ook al gebeuren er vaak genoeg dingen overeenkomstig je wensen – de zon die schijnt, of juist de regen waarvan je hoopte dat die zou komen – je moet je daar niet door in de luren laten leggen. De uiteindelijke werkelijkheid is zonder enige planmatigheid, zonder uiteindelijke bedoeling, zonder enig ethisch kenmerk. We leven in een godvergeten wereld. Of God is onverschillig, óf Hij is kwaadaardig of Hij bestaat überhaupt niet. In Camus' beroemde uitspraak is God alleen verontschuldigd, als hij niet bestaat. En iemand, die op dit kosmische – dit metafysische – niveau cynisch reageert verklaart zich in feite *superieur* aan God zelf! Het leven is een kwade grap, omdat de meeste verwachtingen niet in vervulling gaan, omdat er geen antwoorden te vinden zijn en omdat er geen wezenlijke reden is enige hoop te koesteren.

Dit is een manier om drie terreinen te omschrijven waarop cynisme zich kan manifesteren. Merkwaardigerwijs blijkt het mogelijk om op een of twee terreinen cynisch en 'door de wol geverfd' te zijn zonder dat dat het geval blijkt op een derde terrein. Uiteraard kan men zich aangaande alle drie de terreinen cynisch betonen, maar vaak genoeg is er sprake van drie min of meer losstaande terreinen van het leven. Misschien heeft de één een veel dieper cynisme betreffende andere mensen dan dat hij cynisch op de samenleving in zijn geheel reageert. Je kunt christen zijn en een sterk geloof hebben in Gods goedheid en in zijn bedoeling met deze wereld, en toch cynisme uitstralen ten aanzien van de mensen waaronder je leeft. In het

Humanisme is het feitelijk net andersom: daar is men cynisch aan-gaande God, en betreffende een uiteindelijke zingeving en waarde van het leven, maar desondanks koestert men intense hoop aan-gaande het gedrag van de mens of van bepaalde mensen. Humanisten geloven namelijk dat mensen op een beslissend moment ethisch of anderszins tot grote hoogte kunnen stijgen.

2. waarom is er cynisme?

Op welke manier(en) komt een mens tot een cynische geestesge-steldheid? Laat ik hier een paar voorbeelden geven, zonder dat ik op volledigheid aanspraak maak. Misschien kent u het cynisme van de *opgroeïende mens*, die net de puberteit uit is of nog net niet. In de onzekerheid die die leeftijdsfase soms kenmerkt zijn er jongeren die op allen neerkijken. Zo lezen Ameri-kaanse jongeren aan het einde van hun middelbare schoolopleiding de boeken van J.D. Salinger, zoals *Catcher in the Rye*. De hoofdper-soon in dat boek is een heel cynisch jongmens, die in zijn onzekerheid zowel zichzelf als de mensen om hem heen 'onecht' vindt. Alleen zijn zusje vormt een uitzondering, maar verder ziet hij om zich heen alleen dubbelhartigheid en onechtheid. Een heel boek lang probeert hij zelf zo oprecht te zijn als maar mogelijk is, en zo ook zijn eigen identiteit te vinden. Vanuit zijn ooghoek, die gekenmerkt wordt door wezenlijke psychologische armoede, merkt hij alleen maar mensen op met wie hij niet wil, of waarmee hij niet kán, omgaan.

In zo'n geval heeft een cynische houding te maken met een bepaalde ontwikkelingsfase. Mis-schien dat die houding vanzelf weer overgaat, maar tot dat moment her-kennen we die houding heel gemak-kelijk. Of laten we gaan kijken aan het andere eind van het spectrum: het cynisme, dat we aantreffen bij *oude mensen*, die terugkijken op een leven waarin veel dromen en verwachtingen schipbreuk geleden hebben. Wie heel idealistisch in het leven begonnen is en die idealen aan scherven ziet gaan, kan aan een houding van cynisme ten prooi vallen. Bitterheid en ontgoocheling groeien op de puinhopen van Uto-pia. De Engels-lerse schrijver Oscar Wilde schreef eens: „Ik ben hele-maal niet cynisch. Ik heb alleen ervaring.” Dat komt vaak op het-zelfde neer. Zo kan op elk van de drie daarnet aangegeven terreinen een diep cynisme en een diepe bitterheid ontstaan, op plaatsen waar de pijn ervaren wordt van ka-potte dromen en verwachtingen. Een ander soort cynisme treffen we aan bij mensen die het, misschien al in hun eerste levensjaren, moesten

stellen *zonder iemand die ze echt konden vertrouwen*; daardoor heb-ben ze geen ervaring met een situa-tie waarin mensen zich aan hun beloften houden. Ze hebben nooit geleerd om met enig vertrouwen de toekomst tegemoet te zien. En weer een ander soort cynisme lijkt ken-merkend voor een *jeugd* die men heeft doorgebracht *in een christelijk gezin*. In ons werk in L'Abri hebben we velen leren kennen, die in een christelijk gezin zijn opgegroeid en er een intens cynisme aan hebben overgehouden! Ze hebben van nabij de huichelachtigheid meegemaakt, bij hen thuis, en het heeft hen intens bezéerd! Misschien hebben ze ge-merkt hoe wettisch hun ouders leef-den en hoe het hele leven in kerk of gezin doortrokken was van regels en voorschriften die 'namens God' het leven aan banden legden. Ze hebben die situatie achter zich gela-ten en zich in cynisme van hun ou-derlijk milieu afgekeerd. Of, een variant hierop, kinderen die al van jongsaf aan een groot offer moesten brengen; hun ouders waren zo ak-tief betrokken bij christelijk werk dat zij, de kinderen, aandacht en liefde te kort zijn gekomen. Waar ouders het te druk hebben met het werk van het Koninkrijk kunnen kinderen 'erbij inschieten'.

En tenslotte, om de opsomming niet te lang te maken, worden we met een cynische levenshouding gecon-fronteerd door het denk- en voelkli-maat van onze tijd, door 'de Geest der eeuw', die zich in de koers van de hele samenleving laat opmerken. De filosoof Sloterdijk noemt cynisme het voornaamste kenmerk van de postmoderne wereld. In een tot na-denken stemmende uitspraak stelt hij: „cynische mensen staan niet langer aan de zijlijn”. Hiermee impli-ceert hij dat enerzijds het verschijn-sel 'cynisme' niet nieuw is; we tref-fen het al tijdenlang in onze samen-leving aan. Wat anderzijds echter wél nieuw is, is dat het in onze tijd een centrale positie gaat innemen! Cynisme is niet meer alleen de hou-ding van mensen die op afstand alles met een onwelwillend oog aanzien. Het is tegenwoordig een houding die we op ieder levenster-rein ontmoeten en die we door 'os-mose' in onze eigen beleving der dingen kunnen toelaten.

En dat is nog het meest denkbaar in de academische wereld; daar tref je al lange tijd een cynische houding aan, als het gaat om de vraag: kun-nen we echt kennen? Vooral ten opzichte van een echt weten van (een) God en een uiteindelijke Waarheid bestaat er een diepgaand cy-nisme. Wie meent dat je op dit ge-bied echt tot weten of zekerheid kan komen, wordt voor 'naïef' versleten en hoe groot is de zuigkracht van die houding, als je je in academi-sche kringen gaat bewegen! In het moderne denken tref je een belang-rijke tendens aan, die bepaalde

zekerheden die men vroeger voor waar en onaantastbaar hield wil ondergraven en als voos wil ontmas-keren. En wat zich tegen deze ten-dens verzet is alleen om die reden al niet de moeite van het overden-ken waard; net zomin als je iemand die die andere gedachtengang aan-hangt nog serieus hoeft te nemen. En als er dan door deze afbrekende geestesgesteldheid een kaalslag in ideeën en idealen heeft plaatsge-vonden, blijft er weinig méér over dan cynisme en mode-trends zonder enige diepgang.

Het besef dat dit het resultaat is van zo'n levensinstelling trof ik onlangs nog aan in een 'progressief' Ameri-kaans tijdschrift. In een artikel gaf een scribent aan wat er door ons in het leven geroepen was: „We heb-ben een samenleving gemaakt die niets voor wáár houdt en waarin alles is toegestaan.” Zo menen veel mensen dat historisch besef ons slechts tot cynisme brengt. De gang door het verleden toont ons mensen en instellingen die onder een schoon schijnende laklaag een twij-felachtige of vunzige aard laten zien. We relativeren alle aanleiding om in enige grootheid of in enig idealisme te geloven. De politiek, de kunst, de kerk, de sport, waar we ook kijken, overal vinden we aanlei-ding tot cynisme.

Overal kom je immers tot de conclu-sie dat het allemaal een kwestie is van hebzucht en zelfzucht, gepaard met commercie en verdorvenheid. In een 'besmettelijke' sfeer van cynisme zie je in geen der maatschappelijke instellingen ook maar iets positiefs. Hoe kan je je tegen zo'n alles doortrekkend klimaat met succes verzetten, als je door dat verzet als zodanig al hopeloos naïef op anderen overkomt?

J. van Veelen, Barendrecht

Een structuur in de brieven van Paulus

Pleidooi

Het hierna volgende wil een pleidooi zijn voor een wat ander accent dan wij over het algemeen gewend zijn te leggen bij het lezen van de brieven van Paulus. Meestal gaan wij ervan uit, dat de apostel Paulus zijn brieven in enen door geschreven of gedictieerd heeft, gedreven door de Heilige Geest en daardoor zonder veel aandacht voor de compositie van de verschillende onderdelen. Toch zal duidelijk zijn, dat een zorgvuldige manier van schrijven evengoed een vrucht van de Geest mag zijn. Een verschil tussen de stijl van de brieven van Paulus en zijn manier van spreken blijkt uit 2 Cor. 10:10 „Want zijn brieven, zegt men, zijn wel gewichtig en krachtig, maar zijn persoonlijke verschijning is zwak en zijn spreken betekent niets.” Dat is wel een uitspraak van mensen die niet zo veel met Paulus op hadden, maar een kern van waarheid zal er toch wel in aanwezig zijn.

Nadruk op zinsverband

Het andere accent bij het lezen van de brieven van Paulus, waarvoor ik in dit artikel pleit, bestaat in een veel sterkere nadruk op het zinsverband bij de uitleg van de afzonderlijke teksten. Paulus heeft vaak zelf aangegeven in welke richting de uitleg van zijn woorden gezocht moet worden. En hij heeft dat gedaan door zijn brieven in de onderdelen – en misschien ook wel in het geheel – een tamelijk aparte compositie mee te geven.

Voorbeeld

De eerste keer dat ik met die structuur geconfronteerd werd, was bij Galaten 6:11-17. Dat gedeelte bestaat uit zeven verzen die onderling een sterke samenhang vertonen. Vers 14 in het midden bevat het centrum en het hoogtepunt: „Maar ik moge ervoor bewaard blijven te roemen anders dan in het kruis van onze Here Jezus Christus...” De verzen 13 „Want zij, die zich laten besnijden...” en 15 „Want besneden zijn of niet besneden zijn...” geven beide een verklaring. De verzen 12 „Allen, die zich uiterlijk goed willen voordoen...” en 16 „En allen, die zich naar de regel zullen richten...” zetten twee groepen tegenover elkaar. En in de verzen 11 „Ziet, met hoe grote letters ik u

eigenhandig schrijf!” en 17 „Overigens valle niemand mij lastig, want ik draag de littekenen van Jezus in mijn lichaam,” spreekt Paulus over zichzelf. Alle onderdelen (ook 11 en 17) moeten gezien worden tegen de achtergrond van vers 14.

Vroegere ontdekking

Bij enig onderzoek heb ik twee boeken gevonden die de bovengenoemde structuur bespreken. Ze komen beide uit Rooms-Katholieke kring. Het éne is van de engelsman John Bligh. Hij bespreekt de brief aan de Galaten en verdeelt die brief in drie delen, die op hun beurt elk ook weer in drie onderdelen verdeeld zijn. Elk van die delen heeft een oplopend gedeelte, een top, en een aflopend deel. Bij hem hebben het oplopend en het aflopend gedeelte elk meer dan twee onderdelen, waarbij de onderdelen van de helling naar boven corresponderen met de onderdelen van de helling omlaag.

Daarnaast vond ik een boek van de fransman Amédée Brunot. Hij vond in de brieven van Paulus een schema A B A' waarbij B het hoogtepunt van de gedachte is en A' teruggrijpt op A. Dit schema vindt men, schrijft Brunot, algemeen in 1 en 2 Cor., Rom., Gal., Ef., Col. en in mindere mate in 1 en 2 Thess. en Filip. en het zou afwezig zijn in de Pastorale brieven (1 en 2 Tim. en Titus) en in Filemon. Naar het beste weten van Brunot is dit schema het eerst beschreven door J. Weiss in zijn commentaar op 1 Corinthie uit het jaar 1910. Maar die ontdekking is ondergesneeuwd door de snippers waarin de aanhangers van de 'Literarkritik' de brieven van Paulus verdeelden en die ze naar believen verplaatsten of weggooiden.

Theorie

Zelf zou ik als beeld voor deze structuur in Paulus' brieven het liefst een heuvellandschap gebruiken, waarbij de ene heuvel direct na de andere komt of ook wel oprijst op de helling van een nog grotere heuvel. Het middelste gedeelte van 'de heuvel' bevat de centrale gedachte die het voorafgaande en volgende beheerst. De helling omhoog correspondeert met en geeft commentaar op de helling omlaag en andersom en bestaat volgens mij over het algemeen uit twee onderdelen, zo-

dat de gehele 'heuvel' uit vijf onderdelen bestaat. Het eerste onderdeel correspondeert met het vijfde en het tweede met het vierde. Maar ook heuvels van drie onderdelen (zoals Brunot voorstelt) en met meer dan vijf onderdelen (zoals Bligh onderkent) komen voor.

Toepassing

Deze hele uiteenzetting staat of valt met de toepassing. Daarom heb ik een wat groter aantal voorbeelden opgevoerd uit verschillende brieven van Paulus. In totaal zijn het er tien (of twaalf) geworden van verschillende lengte, met hier en daar wat commentaar.

A. Rom. 8:35-39.

1. vers 35A: Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus?
2. vers 35B + 36: zeven voorbeelden van ellende die mensen meemaken.
3. vers 37: Maar in dit alles zijn wij meer dan overwinnaars door Hem, die ons heeft liefgehad.
4. vers 38 + 39A: tien voorbeelden van machten buiten de mens.
5. vers 39B: ...ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onze Here.

B. 1. Cor 1:14-16.

1. vers 14A: Ik ben dankbaar, dat ik niemand uwer gedoopt heb...
2. vers 14B: ... dan Crispus en Gajus;
3. vers 15: zodat niemand kan zeggen, dat gij in mijn naam gedoopt zijt.
4. vers 16A: Ook heb ik nog het gezin van Stefanus gedoopt;
5. vers 16B: verder weet ik niet, dat ik nog iemand gedoopt heb.

Gezien de constructie van de verzen is het moeilijk vol te houden, dat Paulus in vers 14B vergeten zou zijn dat hij het gezin van Stefanus gedoopt had en dat hij zich dat in vers 16A herinnert. Hij wilde voor en na vers 15 mensen noemen die door hem gedoopt waren. En wellicht was Stefanus er beter tegen bestand later genoemd te worden. Paulus maakt dat later noemen trouwens goed door aan het eind van de brief het huis van Stefanus in zeer positieve zin te noemen (1 Cor. 16:15-16).

C. Col. 4:7-9.

1. vers 7A: Van al mijn omstandigheden zal... u op de hoogte brengen.
2. vers 7B: Tychicus, mijn geliefde broeder en getrouwe die-

naar en mededienstknecht in de Here.

3. vers 8: Ik heb hem juist daarom tot u gezonden, dat gij zoudt vernemen, hoe het met ons staat en dat hij uw hart vertrooste,

4. vers 9A: samen met Onesimus, mijn getrouwe en geliefde broeder, die een der uwen is.

5. vers 9B: Zij zullen u van alle omstandigheden hier op de hoogte brengen.

In dit gedeelte zit bovendien nog een heel aparte afwisseling van mij en u. In 7A mijn – u; in 7B mijn medewerker; in 8 ik – u en gij – ons; in 9A een der uwen; in 9B u – hier (bij mij).

D. 2. Tim. 1:15-18.

1. vers 15: Dit weet gij, dat allen in Asia zich van mij hebben afgekeerd, onder anderen Fygelus en Hermeneges.

2. vers. 16A: De Here bewijze barmhartigheid aan het huis van Onesiforus.

3. vers 16B + 17: daar hij mij dikwijls heeft verkwikt en zich voor mijn ketenen niet heeft geschaamd. Integendeel, toen hij te Rome gekomen was, heeft hij mij ijverig gezocht en mij ook gevonden;

4. vers 18A: de Here geve hem, dat hij barmhartigheid bij de Here vinde op die dag

5. vers 18B: en hoevele goede dienst hij te Efeze bewezen heeft, weet gij zelf het best.

In dit gedeelte staan Asia (15) en Efeze in Asia (18B) tegenover Rome (17). De verzen 16B en 17 vormen een kleine heuvel: twee werkwoorden vormen voor „toen hij te Rome gekomen was” en twee erna.

E. 1. Tim. 1:12-17.

1. vers 12: Ik breng dank aan Hem, die mij kracht gegeven heeft, Christus Jezus, onze Here, dat Hij mij getrouw geacht heeft, daar Hij mij in de bediening gesteld heeft,

2. vers 13 + 14: hoewel ik vroeger een godslasteraar en een vervolger en een geweldenaar was. Maar mij is ontferming bewezen, omdat ik...

3. vers 15A: Dit is een getrouw woord en alle aanneming waard, dat Christus in de wereld gekomen is om zondaren te behouden,

4. vers 15B + 16: onder welke ik een eerste plaats inneem. Maar hiertoe is mij ontferming bewezen, (op)dat Jezus Christus...

5. vers 17: De Koning der eeuwen, de onvergankelijke, de onzienlijke, de enige God, zij eer en heerlijkheid in alle eeuwigheid! Amen.

F. Rom. 14:13-23.

1. vers 13: Laten wij dan niet langer elkander oordelen, maar komt liever tot dit oordeel: uw broeder geen aanstoot of ergenis geven.

2. vers 14 + 15A: Ik weet en ben overtuigd in de Here Jezus, dat niets uit zichzelf onrein is; alleen voor hem, die iets onrein acht, is het onrein. Want indien uw broeder door iets, dat gij eet gegriefd wordt, wandelt gij niet meer naar de eis der liefde.

3. vers. 15B-20A:

3.1 vers 15B: Breng niet door uw eten hem ten verderve, voor wie Christus gestorven is.

3.2 vers 16: Laat van het goede, dat gij hebt, geen kwaad gezegd kunnen worden.

3.3 vers 17 + 18: Want het koninkrijk Gods bestaat niet in eten en drinken, maar in rechtvaardigheid, vrede en blijdschap, door de heilige Geest. Want wie door deze Geest een dienstknecht is van Christus, is welgevallig bij God, en in achting bij de mensen.

3.4 vers 19: Zo laten wij dan

najagen hetgeen de vrede en de onderlinge opbouw bevordert.

3.5 vers 20A: Breek niet ter wille van spijs het werk Gods af.

4. vers 20B + 21: Alles is wel rein, maar het is verkeerd voor een mens, als hij door zijn eten tot aanstoot is. Het is goed geen vlees te eten of wijn te drinken, noch iets, waaraan uw broeder zich stoort.

5. vers 22 + 23: ...Zalig is hij, die zich geen verwijten maakt (= oordeelt) bij hetgeen hij goed acht...

In Rom. 14:13-23 vinden we dus een heuvel met in het centrum een tweede heuvel. In het volgende gedeelte vinden we twee ondergeschikte heuvels, in de onderdelen 2 en 4. De ondergeschikte heuvels lopen daar parallel aan elkaar.

(wordt vervolgd.)

Terloops

Vernieuwing

Er zijn mensen, die van alles willen vernieuwen. Er zijn ook mensen, die niets willen vernieuwen en alles bij het oude wensen te laten. De één zet het licht op groen, de ander houdt het op rood. Het is goed op de Heiland te letten. Hij kwam met nieuwe dingen, maar deed geen water bij de wijn. Hij onderstreepte de boodschap van Zijn Vader door de dingen anders te doen en te zeggen. En Hij deed, dat zo duidelijk, dat zelfs Zijn discipelen er moeite mee hadden. In kerkelijk Nederland gebeurt veel, dat niet verdiept, maar verschaalt. Dat neemt niet weg, dat het goed kan zijn dingen eens wat anders te doen dan we altijd gewend waren. Want Gods tijden gaan door. Zijn jaren staan niet stil.

Veel van wat in het verleden belangrijke kerkelijke vragen waren, is al lang vergeten. En zeg nu eens eerlijk: vindt u het heel erg, als Uw kinderen de Dordtse Leerregeis niet meer kennen of er nauwelijks van hebben gehoord. Wat moeten ze met al die moeilijke zinnen en die breedsprakigheid. Wie maakt er eens een kort en leesbaar geheel van? Er zijn vandaag veel vragen, die er vroeger niet waren. Maar die vragen van vandaag moeten een antwoord krijgen. Een eigentijds antwoord vanuit een open bijbel. Veel mensen vervreemden vandaag van de kerk, omdat ze de taal van de kerk niet verstaan, omdat die taal voor hen een vreemde taal is geworden. Dat is jammer; kerkelijke taal moet je zonder woordenboek kunnen lezen en verstaan. Welke taal spreken we?

Wij kunnen mensen soms niet vasthouden; ze vervreemden van de kerk en worden buitenkerkelijk. Wat hebben wij voor ze gedaan?

Eigentijds kerk-zijn

Het christendom is ons vertrouwd geworden. We hebben één God, er was één Abraham, er is één verbond van God met ons, er was één David, één Petrus en ga zo maar door. We weten van het lijden van Christus en vieren het Avondmaal. Dat alles vormt met veel andere zaken meer het geloof, dat eenmaal van de heiligen is overgeleverd (Judas:3). Maar dat aan ons zo vertrouwd geworden geloof moeten we **vandaag** belijden, in een taal, die **vandaag** begrepen wordt.

Gemeente-zijn betekent, dat we in de huidige situatie iets moeten laten zien van de vernieuwing, die Christus gebracht heeft. De Geest is bij de tijd. Hij werkt ook vandaag in en door mensen. Straks zullen oude en jonge mensen een nieuw lied zingen. Dat zal geen lied zijn over **onze** verworvenheden. Want alles wat mensen tot stand brengen houdt niet altijd lang stand. Kerkelijke besluiten worden vergeten en dat is in veel gevallen maar gelukkig ook. Wat moeten onze kinderen en kleinkinderen beginnen met de open brief van ruim 20 jaar geleden en alle besluitvorming daar om heen? Wat ik vandaag schrijf, zo schreef ik in 1977, is over een aantal jaren vergeten.

Welnu, dat is allemaal niet zo erg. Als we Gods Geest maar laten vernieuwen.

En er voor oppassen, dat we menen Hem naar de éne of de andere kant te moeten corrigeren.

P.C. van Wijk

J.K. Meints-Cruiming, Assen

De plaats van de vrouwelijke mens

Nu wij in onze kerken veel praten over de plaats (in de kerk) voor vrouwen en ik vaak verbaasd ben over de voor mijn gevoel weinig gefundeerde beweringen dat zij onder alle omstandigheden en ten alle tijde ondergeschikt moet zijn aan de man, ben ik zelf in de hele Bijbel gaan zoeken. Moet ik in onderdanigheid aan mannen leven? Is dat Gods wil? Is de Bijbel zo 'vrouw-onvriendelijk'? Uit dezelfde Bijbel waarin sommigen de ondergeschiktheid van vrouwen aan mannen menen te moeten vinden, heb ik al zoveel steun gehad voor het tegendeel. Door de Bijbel niet te 'plukken' n.l. teksten een zelfstandig leven te laten leiden (dat leidt vaak tot misverstanden), maar door de hele bijbel te lezen, te overdenken en te gebruiken heb ik veel geleerd. Wat is volgens de Bijbel n.l. de plaats van de vrouwelijke mens in de schepping. Is dat een ondergeschikte plaats? Is zij voor de man geschapen? Zijn gemak en geneugten? Reikt haar verantwoordelijkheid niet verder dan haar man te behagen en hem kinderen te schenken? Verlengstuk van de man? Vond God dat Adam een gezelschapsdier miste? Kreeg hij die toen als presentje in de schoot geworpen omdat hij er om vroeg? Werd zij Adam als instrument voor de voortplanting gegeven? Bracht zij hem later tot zonde? NEE, want...

In Gen. 1:26 zegt God: „Laat ons mensen maken naar Ons beeld.” Dat 'Ons Beeld' reikt zelfs zover dat God de mens niet alléén schiep maar als een soort twee-eenheid. Elkaar aanvullend, mannelijk en vrouwelijk i.v.m. de voortplanting, maar allebei naar 'Ons BEELD'. Wel een rolverdeling van Godswege, maar er is nergens sprake van een rangverschil.

God schiep eerst Adam, dat wel, maar nadat God aan Adam Zijn prachtige Schepping had laten voorbijgaan en daardoor aan hem liet merken dat hij als mens wel, maar de *mensheid* nog niet af was en zo in hem het verlangen naar een medemens deed ontstaan, ging Adam weer terug naar af. God liet Adam niet even een dutje doen nadat Hij hem een vrouwtje had beloofd, nee God sprak er niet eens met Adam over. God ging verder met Zijn Plan een mensheid te scheppen. Daarbij had Hij de mens Adam niet nodig. De Here God deed een *diepe* slaap over Adam komen. (Jezus zegt later ook van het dochttertje van Jairo: „Zij slaapt”.) Adam was dus afwezig, ver weg. Hij mocht pas terugko-

men en opnieuw beginnen samen met en naast zijn vrouwelijke medemens. God gaf Adam geen vrouw, maar God *bracht haar* bij hem. Meer niet. Naast elkaar, in harmonie. Ik denk wel eens: zou God de vrouw de schepping ook hebben laten zien en in haar zo óókeen verlangen naar een medemens hebben gegeven zodat deze twee mensen naar elkaar zouden verlangen, vóór Hij haar bij Adam bracht?

God had Zijn schepping nú pas voltooid omdat God zoals Hij had gesproken, de mensheid mannelijk en vrouwelijk wilde maken. Adam mocht nu pas samen met Adamin als aanvulling voor elkaar, de schepping van God die Hij hen met trots had laten zien, beheren. De vrouw als hulp voor de man, maar de man als hulp voor de vrouw. Ook de vrouw heeft een medemens nodig. De vrouw even verantwoordelijk voor de schepping als de man (Opdat zij heersen over...oftewel de schepping beheren).

Ik ben een gelovig kind van God en ben ervan overtuigd dat ik als schepsel voor God dezelfde betekenis heb als wanneer ik met een mannelijk lichaam was geboren. Het maakt voor God niets uit of je man of vrouw bent. Allebei zijn geschapen naar Gods Beeld om te heersen over de schepping. De vrouw heeft geen andere opdracht – geen minder grote opdracht of minder verantwoordelijk – ze is geen ondergeschikte van de man dat haar vaak wordt aangepraat.

Paulus zegt ook over het huwelijk (1 Cor.7:4 en 5): De vrouw heeft niet zelf over haar lichaam te beschikken doch haar man; en eveneens heeft de man niet zelf over zijn lichaam te beschikken, doch zijn vrouw. Onthoud dat elkander niet, tenzij *met onderling goedvinden...enz.*” dus niet de man beslist en de vrouw moet gehoorzamen in onderdanigheid, maar harmonie.

Zij gaf ook haar man die bij haar was en hij at.

Nog een misverstand wat naar mijn mening leeft, omdat het verhaal van de zondeval jammer genoeg ook steeds is uitgelegd vanuit 'eenrichtingsverkeer'. Er wordt vaak gezegd, gekscherend dat wel, maar met een ondertoon van ernst (waar God bij Adam al doorheen priktel!): „Dan had jij (vrouw) maar niet van die vrucht moeten eten”.

In het verhaal van de zondeval ben ik zelf, na veel lezen, meer gaan zien. In dit verhaal staat n.l. dat Adam bij zijn vrouw was, toen de slang haar verleide om van de

vrucht te eten. De vrouw heeft lang gearzeld (gesprek met de slang) en Adam stond erbij en keek ernaar. (Zij gaf ook haar man *die bij haar was* en hij at.) Adam kon de vrouw bij de arm pakken en meentrekken, weg van de verleiding, maar dat deed hij niet. Hij zondigde door *niet* in te grijpen maar toe te zien. Adam was niet de sterkste die de vrouw bestrafte maar even zwak als zij voor de verleiding. Tegenover God doet hij later wel alsof hij onschuldig door de vrouw werd verleid maar in wezen is hij even zwak. God *vervloekt* eerst de verleider – de slang. Daarna richt God zich tot de verleide mensheid. Hij spreekt over de vrouw als moeder van de mensheid (Jezus, vrouwenzaad, voortkomend uit die mensheid) maar zij is ook verantwoordelijk voor de moeiten in de schepping. God voorspelt dat de voortgang van de mensheid met grote pijn en moeite zal gaan, dat de vrouw haar gelijkwaardige plaats in de schepping op de tocht heeft gezet omdat de man over haar zal gaan heersen in zonde en zij daar niet onderuit kan omdat zij nu eenmaal een verlangen naar de man in zich heeft. Omdat de man niet ingegrepen heeft toen de satan zijn vrouw verleide maar hij zijn vrouw liet begaan en zelfs inging op haar aanbod ook mee te eten van de boom, heeft hij de vloek over de ganse schepping en ook over het gehele mensengeslacht gehaald. In Adam is de schepping vervloekt, omdat hij niet ingreep toen de satan zijn medemens te pakken nam. Vóór en tijdens de zondeval staat er: „en Hij (God) *bracht haar tot de mens*”(Gen. 2:22) en in Gen. 3:12 „de vrouw die Gij *aan mijn zijde* hebt gesteld”. Na de zondeval staat er: „en zij *namen zich vrouwen*”. Toen ging de man over de vrouw heersen en zag haar als zijn bezit, ondergeschikte, eigendom, i.p.v. medemens naast zich.

Ook "het volk van Sara"

Het unieke van het volk Israël is, dat het als enige uit Sara is voortgekomen. (Sara, de nieuwe Eva?) Een moederschoot waaruit alleen het Volk van God is voortgekomen, waaruit later de Messias werd geboren. Niet Abraham, die hiervoor vaak de eer krijgt. Uit hem kwamen meerdere volken voort. Hij verwekte Ismaël bij Hagar, en bij zijn vrouw Ketura zelfs 6 zonen, waaruit o.a. de Assuriëten, de Lesutiëten en de Leümiëten.

Abraham gaf Sara weg aan een heidense koning, maar de Here had een heilige opdracht voor háár en

Abraham samen. Hij (God) bewaarde haar en bracht haar terug waar Hij haar wilde hebben. Zij was voor God even belangrijk in Zijn Plan voor de komende Messias. Zo werkt God verder via wonderlijke wegen met vrouwen: Rachab, Ruth, Bathseba, MARIA.

**Maria dochter van Sara en Eva –
Moeder van de Messias –
(vrouwenzaad)**

Maria – een dochter uit het volk Israël. Uit haar liet God de Messias geboren worden. Vrouwenzaad. Buiten de man om. Hij was er niet bij toen de Engel van God bij Maria kwam. God ging niet naar Jozef of naar hen samen, maar rechtstreeks naar Maria. Zij overlegde ook niet met Jozef, maar stelde zichzelf beschikbaar. Zelf verantwoordelijk. Voor God geen ondergeschikte van de man. Ze wist wat de gevolgen konden zijn. Maar God greep in. Jozef, die Maria niet kon geloven, werd door God in een droom benaderd om de aardse vaderzaak op zich te nemen. Adoptief vader. De man werd er later ook bij gehaald. Nadat Jezus is opgestaan uit de dood, zijn het weer vrouwen die een vooruitgeschoven positie krijgen. Zij mogen als eerste de boodschap van de opgestane Heer horen en doorvertellen. Alles is vervuld. Zij krijgen, net als alle andere vrouwen, weer hun plaats terug *naast* de man. De mannen geloven het niet. Zotteklap. Zou God aan vrouwen verschijnen? Nee toch? Dan gaat God toch naar het hoofd van de schepping, de man! Nee toch niet – gelijkwaardig – de man het eerst geschapen – de vrouw is nu aan de beurt. De vrouw mag de 'herscheping' het eerst beleven. Gelijkwaardig medemens. Daarna de man. De balans is terug. Is de balans terug? De Satan wroet nog steeds in die relatie man-vrouw die God in den beginne zo mooi heeft geschapen.

Maar gij geheel anders;...(Ef. 4:20).

Maar gij geheel anders – gij hebt Christus leren kennen. Zijn de christenen anders? Daar moet ik wel eens aan denken als ik de relatie man-vrouw bij o.a. christenen – islamieten of sommige heidenvolken zie. Mannen die zich boven vrouwen verheffen en hen in naam van God allerlei geboden en verboden opleggen. Is dat Gods wet? Of is het hun wet. Is het bij ons christenen niet vaak net zo? Dit vaak gebaseerd op een paar soms halve teksten uit de brieven van de apostelen. Vrouwen mogen in de kerken geen evangelie verkondigen, terwijl Jezus in Matth. 28:10 vrouwen opdraagt naar Zijn discipelen te gaan om de blijde boodschap van de opstanding aan hen te verkondigen. Jezus gaat niet

zelf, Hij laat dit door de vrouwen doen.

Gelukkig hebben wij de hele bijbel. Alles staat met elkaar in verband. Het is het Verhaal van en over onze Almachtige God en Zijn Zoon onze Messias, die de dood door de zonde, heeft overwonnen. God Die voor ons zorgt, nadat Hij ons eerst heeft geschapen om Zijn Schepping te beheren en Hem te loven. Dit is de belangrijke boodschap, die wij allen, doet er niet toe of we man of vrouw zijn, wereldwijd bekend moeten maken. Profeet – priester – en koning. Samen naast elkaar onder één Hoofd – Jezus Christus. Zo was Jezus op aarde. Rechtstreeks aanwezig voor iedereen. Hij haalde vrouwen weer naar voren. Behandelde ze gelijkwaardig, rechtstreeks. De teksten uit de brieven waaronder de z.g. 'zwijgttekst' laat ik liever staan tussen de rest van de brief waar het bij hoort, gezonden door Paulus aan een volk bijna 2000 jaar geleden. We moeten goed lezen en kijken wat voor een volk dat was en hoe het leefde om zo beter te kunnen begrijpen wat Paulus in die brief bedoelde en waarom hij dit schreef. Ik leer in deze brieven wel, dat Paulus een verstandig man was, die met het Evangelie de mensenharten wilde vangen maar tegelijkertijd probeerde de maatschappij niet op z'n kop te zetten. M.a.w. Hij wilde geen revolutionair zijn, dus vond hij het beter dat de maatschappij als het enigzins kon, bleef functioneren zoals die toen was. Hij hoopte denk ik, dat dit langzamerhand wel zou veranderen. Dit is dus o.a. met de slavernij ook gebeurd. We kunnen het Paulus niet meer vragen, maar we moeten wel bedachtzaam met zijn brieven – die niet in onze maatschappij zijn geschreven – omgaan. Op de uitlatingen van sommigen in o.a. onze kerken m.b.t. de ondergeschikte plaats van de vrouw dreig ik soms af te knappen. Maar gelukkig heb ook ik dan de Bijbel waarin ik zoveel waardevolle woorden vind, dat ik gelukkig mijn gevoel van eigenwaarde blijf houden.

Ik hoop niet dat dit artikel de indruk wekt, dat ik vind, dat ineens de vrouw belangrijker is. Ik heb in bepaalde bijbelgedeelten even extra nadruk op de rol van vrouwen gelegd. Dit als tegenwicht tegen de, naar mijn gevoel (en eigenlijk ook begrijpelijke) nadruk op de mannenrol in de (heils)geschiedenis, gezien door altijd mannelijke predikanten. Daardoor is deze rol wat scheefgetrokken en is de plaats van de man, onterecht, gaan overheersen. Laten vrouwen zelf ook de Bijbel lezen en onderzoeken. Dan zijn kreten als zou de Bijbel 'vrouw-onvriendelijk' zijn, toch niet op hun plaats. Naar mijn mening is het meer vanwege de uitleg ervan.

Ontvangen

F.A. van Lieburg,
**De Nadere Reformatie in Utrecht
ten tijde van Voetius.**
Sporen in de gereformeerde kerke-
raadsacta.
172 blz., f 34,90;
ISBN 90 70455 18 3;
Uitg. Lindenberg, Rotterdam

Andreas Symank,
Worden alle mensen gered?
Gedachten over de leer der
alverzoening.
116 blz., f 19,90;
ISBN 90 239 1448 a;
Uitg. Boekencentrum, 's-
Gravenhage

Drs. N.C. van Velzen e.a.,
Reformatie en Revolutie;
200 jaar franse revolutie.
61 blz., f 9,90;
ISBN 90 72016 06 8;
Uitg. M. van St. Aldegonde Stichting, studiecentr. RPF, Nunspeet

Dr. C. Datema e.a. (vertaling en
toelichting),
**Paasfeest – Vroegchristelijke
preken uit de paastijd.**
Serie: Christelijke bronnen, deel 2.
96 blz., f 19,50;
ISBN 90 242 4327 0;
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Dr. M.G.F. Parmentier (vertaling
en toelichting),
Goddelijke wezens uit de aarde;
Griekse kerkvaders over de 'heks'
van Endor. (occultisme)
Serie: Christelijke bronnen, deel 1
132 blz., f 24,50;
ISBN 90 242 4317 3;
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Ton Valkenburg,
Sterven ... te vroeg of te laat.
Gedachten en vragen bij euthanasie.
84 blz., f 14,50;
ISBN 90 242 4326 2;
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Als alles politiek is... (I)

N.a.v.: Henk Woldring 'Als alles politiek is...'
Uitg. Kok, Kampen, 1987, 93 blz.
Prijs f 14,90

1. Inleiding

Dr. H. Woldring, sinds 1986 hoogle-
raar politieke filosofie aan de VU
heeft vanaf 1976 een aantal publica-
ties over politieke onderwerpen het
licht doen zien, waaronder bovenge-
noemd boekje.

Dit boekje gaat over de politieke
verantwoordelijkheid van de kerk.
Alles is politiek, schreef prof. Kuitert
in 1985 (en later) en daarom dient
de kerk over politiek te spreken,
aldus het standpunt van Woldring.
Voor een belangrijk deel bestaat zijn
boekje uit de bestrijding van Kui-
tert's standpunt, dat de kerk niet
politiek moet spreken. Het gaat er in
het boekje van Woldring nu om wan-
neer en op welke wijze de kerk poli-
tiek moet spreken. Van welke aard
is de politieke verantwoordelijkheid
van de kerk? Kerken hebben vol-
gens hem een politieke verantwoor-
delijkheid en ze hebben die altijd
gehad, schrijft hij en ze hebben ook
altijd politieke standpunten inge-
nomen: in het verleden werden vol-
gens hem in kerk en theologie de
bestaande maatschappelijke en
politieke verhoudingen maar al te
vaak kritiekloos aanvaard. Men zat
in de greep van de macht van de
traditie of van de ideologie van de
status quo, schrijft hij op blz. 58. De
kerk, de verkondiging in het verle-
den zou men volgens hem met deze
vorm van politisering het beste 'ver-
burgerlijkt' kunnen noemen.

Nu is het naar mijn mening altijd
uitkijken met auteurs, die beweren,
dat anderen (degenen, waarmee ze
het niet eens zijn) in de greep van
een ideologie zitten. Ze kunnen best
wel gelijk hebben, maar hoe staat
het met henzelf: zitten zij niet in de
greep van de één of andere ideolo-
gie? Dat hoeft natuurlijk niet het
geval te zijn, maar het zou ook best
wel waar kunnen zijn. In elk geval
zal dat bekeken moeten worden.
Woldring heeft zich niet gemakkelijk
van het onderwerp afgemaakt. Hij
heeft er veel over gelezen en gaat
terzake in op de diverse standpun-
ten, in het bijzonder op dat van Kui-
tert.

De kerkdienst als eredienst geeft
volgens Woldring (reeds) een basis
voor maatschappelijk en politiek
werk van christenen en draagt er toe
bij, dat hun werk authentiek, dat wil
zeggen echt en geloofwaardig is,
schrijft hij op blz. 13. Liefde, verge-
ving, recht en gerechtigheid dienen
wij in ons leven in daden te tonen.
Rust en werk, eredienst en politieke
aktiviteit, woorden en daden, ge-

zindheid en doelen behoren volgens
hem bij elkaar, versterken elkaar en
versterken wederzijds vooral de
geloofwaardigheid en echtheid.
Kerken als gemeenschappen van
gelovigen dienen volgens hem niet
maatschappij-bevestigend te zijn.
Kerkleden dienen van een zeker
nonkonformisme blij te geven. In
het vroege calvinisme viel deze
houding volgens hem ook waar te
nemen. Dit calvinisme voelde zich
geroepen om naast kerkelijke refor-
matiebeweging ook maatschappe-
lijke en politieke reformatiebewe-
ging te zijn, schrijft hij op blz. 16.
Het latere calvinisme vertoonde
volgens hem echter andere tenden-
ties: een meer triomfalistische hou-
ding, terwijl deze calvinisten hun
maatschappelijke en politieke daden
ten voorbeeld aan anderen stelden,
die ze beschouwden als prestaties
om trots op te zijn. Van maatschap-
pelijke reformatiebeweging werd het
calvinisme volgens hem meer maats-
chappijbevestigend en dat vindt hij
geen gunstige ontwikkeling. Nu vind
ik ook, dat christenen te allen tijde
maatschappijkritisch dienen te zijn;
dat kan echter in het ene geval non-
konformisme betekenen en in het
andere geval maatschappijbevesti-
gend zijn. Het hangt er volgens mij
maar vanaf hoe de maatschappij er
voorstaat, er uit ziet, wat voor ontwik-
keling er gaande zijn, hoe de situa-
tie dus is. Geloof, kerk, theologie en
politiek zijn woorden, die we niet
door elkaar moeten gebruiken, al-
dus Woldring; we moeten ze onder-
scheidend gebruiken. Hij bestrijdt
echter Kuitert, die met deze woor-
den min of meer (echter ook niet
helemaal) wil scheiden.
Kuitert maakt, veel meer dan Wol-
dring doet, een scheiding tussen
persoonlijk geloof en politiek hande-
len.

2. Twee wissels. Kuitert's twee rijkenleer

Woldring neemt twee stellingen van
Kuitert onder de loep en onder vuur.
1. De theologie behoort zich niet
met politiek bezig te houden. 2. In
de klassieke theologie heeft men
nooit willen weten van een beteke-
nis van de bergrede voor de politiek.
Deze twee stellingen betreffen twee
wissels in de discussie over de poli-
tieke verantwoordelijkheid van de
kerk. Volgens Woldring heeft Kuitert
met de twee genoemde stellingen
de wissels betreffende de relatie
tussen theologie, resp. de bergrede
en de politiek verkeerd gesteld.
Theologie houdt zich volgens Kuitert
niet met politiek bezig, omdat haar
terrein van onderzoek God en Zijn
openbaring is of God en Zijn heil,
dat in Jezus Christus is geopen-

Van de alweer enige tijd geleden
overleden econoom dr. L. van
Klinken publiceren we in dit en de
komende nummers van ons blad
een uitvoerige boekbespreking.
Ook op deze wijze willen wij hem,
die meerdere artikelen voor Op-
bouw heeft geschreven, geden-
ken.

Redactie

baard en vooral met wat mensen
van God en Zijn heilsbeloften erva-
ren en zeggen. Een centraal thema
in zijn theologie of predikontwerp is
een twee rijkenleer. Met deze leer
wil hij een theologische verantwoor-
ding geven van wat christenen erva-
ren en als opdracht zien.

Het ene rijk. Christenen ervaren
volgens Kuitert de wereld, waarin zij
leven, niet als een wereld, waarin
alleen maar ellende, verdriet en
chaos bestaat. Er bestaat in deze
wereld ook trouw, vreugde, liefde,
schoonheid, kennis van goed en
kwaad en bevorderen van menselijk-
heid. Dit rijk, waarin aards heil of
welzijn voorkomt, betreft de wereld
als schepping van God, die Hij als
Schepper en Bewaarder onder-
houdt.

Het andere rijk. Met de komst van
Jezus Christus op aarde en met het
ontstaan van de christelijke kerk is
er een ander 'rijk' in deze wereld
gekomen: het rijk van God als Ver-
zoener en Verlosser, die door Jezus
Christus vergeving van zonde, ge-
nade en eeuwige vrede van God
met de mensen verkondigt. Dit is
het eeuwige heil, dat in deze wereld
is gekomen en dat door de kerk
wordt verkondigd en door de gelovi-
gen wordt geloofd.

Het spreken over deze twee rijken is
volgens Kuitert een gevolg van de
ervaring van christenen in deze
wereld. Deze ervaring heeft hij theo-
logisch doordacht. Hij komt tot de
conclusie, dat deze twee rijken goed
van elkaar moeten worden onder-
scheidend. Het gaat in beide rijken
echter om God, die met de wereld
omgaat als Schepper en Bewaarder
en - *ongelijk daaraan* - als Ver-
zoener en Verlosser.

Ongelijk daaraan - deze woorden
verwijzen naar twee soorten bezig-
heden van God corresponderend
met twee soorten menselijke erva-
ring, zo geeft Woldring Kuiterts
standpunt met betrekking tot de
twee rijken weer (blz. 21).

Kuitert stelt, dat beide rijken niet tot
elkaar te herleiden zijn. In het ene
rijk van God als Schepper en Be-
waarder bestaat volgens hem ken-
nis van goed en kwaad als het eer-
biedigen van principes van humani-
teit: geen uitbuiting van armen en
zwakken, geen armoede, geen mar-

telingen, geen oorlog en geweld, maar een gelijke toegang tot recht, macht en de bronnen van welvaart, vrede en welzijn. Deze ervaringskennis komt volgens Kuitert uit de Schepping zelf voort en kan door alle mensen gekend worden. Er bestaan in Kuiters theologie dus twee soorten heil, die niet tot elkaar te herleiden zijn. De kerk, de Bijbel zijn in het 'wereldse' rijk volgens Kuitert niet nodig om het onderscheid tussen goed en kwaad te kennen; dat volgt uit zijn twee rijkenleer. De principes van humaniteit zijn volgens hem gemeenschappelijk bezit van christenen en niet-christenen.

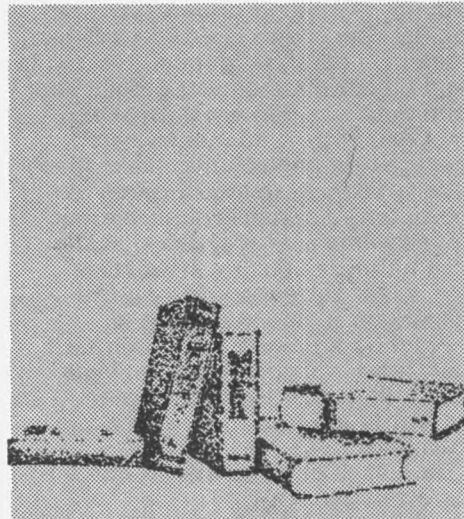
Uit de verkondiging van Gods eeuwig heil ontvangen wij volgens hem dan ook geen politieke aanwijzingen. De opvatting van twee rijken vinden wij reeds bij Augustinus in diens *De Civitate Dei* (Over de stad van God), bij Thomas van Aquino en bij Luther. Ook Calvijn was niet vrij van de gedachte van twee 'regimenten'. Op een geheel andere manier zien wij haar doorwerken bij Karl Barth en weer anders bij Kuyper, schrijft Woldring op blz. 28. Beide rijken zijn tot elkaar onherleikbaar (dat is ook mijn standpunt), maar er bestaan verbindingen tussen de twee rijken. De kerk heeft naar mijn mening ook op maatschappelijk en politiek gebied een boodschap voor de wereld. Dit is ook het standpunt van Woldring, maar ik aanvaard wel een twee rijkenleer, wel niet à la Kuitert, maar meer à la Luther dan wel à la Kuyper. Het gaat er om hoe de kerk de boodschap brengt.

In de wereld heeft men volgens mij o.m. te maken met het feit welke een normatieve structuur bezit, dat de meerderheid van de mensen uit ongelovigen, althans niet-Christusgelovigen bestaat, die niet naar Gods wil geopenbaard in Jezus Christus willen leven, maar die hoofdzakelijk hun eigen belangen nastreven, desnoods zelf ten koste van hun medemens, hun naaste. Ik hoop dit en hoe de kerk de maatschappelijke en politieke boodschap moet brengen nog nader uit te werken. De wereld is naar mijn mening in staat in positieve (maar ook negatieve) zin Gods schepping te onderzoeken en te gebruiken. Gods weerhouding van het kwaad laat dat volgens mij toe. De praktijk laat zien, dat de wereld in bedoelde positieve zin kan werken – uiteindelijk ook tot eer van God en voor de komst van Zijn rijk.

Woldring noemt de uiteenzetting over de twee rijken echter een theologische of wijsgerige denk- of gedachtenconstructie; het kan volgens hem worden getypeerd als een aan de scholastiek verwante of neo-scholastieke gedachtengang. Kuitert zit met zijn twee rijkenleer wel in de lijn van de klassieke theologie; dat ontkent Woldring niet.

Maar de theologie heeft een lange traditie, te weten een lange scholastieke en neo-scholastieke traditie. Kuitert heeft in zijn boek (Alles is politiek, maar politiek is niet alles) een theologisch perspectief willen bieden op geloof en politiek. Waar blijft dat perspectief op de politiek, vraagt Woldring zich af. Kuitert beweert immers, dat de theologie geen aanwijzingen heeft te geven voor de politiek! Woldring wijst hier naar

mijn mening inderdaad een inconsistentie aan in Kuitert's opvatting over kerk (of theologie) en politiek. Met welk gezag kan Kuitert zich als christen-theoloog, als 'theoloog van de Verlossing' uitlaten over universele principes van humaniteit, een terrein, dat volgens Kuitert's eigen definitie van theologie niet tot het theologisch studieterrein behoort? De volgende keer verder over de bergrede en de politiek.

Boekbespreking

H. Algra, Den Helder

Leven met het onvolkomene

Het boekje 'Hulpeloos maar schuldig' door Aleid Schilder heeft in orthodox-gereformeerde kring veel losgemaakt. Begin dit jaar verscheen er opnieuw een publicatie waarin de relatie tussen geloof en depressie aan de orde wordt gesteld. De auteur is drs. Wubbo Scholte. Hij is lid van de vrijgemaakt-gereformeerde kerken en als klinisch psycholoog werkzaam in Zwolle.

Wie in 'Leven met het onvolkomene' een verweer verwacht tegen de konklusies die Aleid Schilder getrokken heeft komt bedrogen uit. Op heldere toon zet Scholte – binnen de beperkte ruimte die hem geboden wordt – theorieën over en vormen van depressies op een rijtje. Daarbij maakt hij ook gebruik van gegevens die Aleid Schilder heeft aangereikt. In tegenstelling tot Schilder slaagt Scholte er echter wel in om afstand te nemen van het onderwerp. Hij laat zich dan ook niet direct door één bepaalde theorie annexeren, maar geeft aan dat er verschillende modellen naast elkaar kunnen bestaan. „Een depressie

wordt niet alleen veroorzaakt door verkeerde stoffen in de hersenen of door strenge ouders of door negatief denken. De oorzaak van de depressie moet vaak worden gezien als een combinatie van factoren” (p. 29).

Over depressies bestaan veel misverstanden. Vaak wordt er veel te simplistisch over dit psychische ziektebeeld gedacht, hetgeen een goede behandeling in de weg kan staan (p. 30). Ook bestaan er allerlei vormen van depressies. De sombere zijde zal nog vrij gemakkelijk worden herkend, maar veel minder bekend is dat ook onder druk gedrag een depressie schuil kan gaan. Bovendien is de depressie bij kinderen, volwassenen, bejaarden, psychiatrische patiënten en verstandelijk gehandicapten vaak verschillend gekleurd. Scholte gaat vooral in op de veel voorkomende depressieve gevoelens bij adolescenten. Depressies bij kinderen en bij bejaarden komen (te) beknopt ter sprake. Een aantal situaties uit het dagelijks leven die een depressie kunnen veroorzaken wordt met voorbeelden uit de praktijk geïllustreerd. Daarbij wordt tevens uitvoerig stilgestaan bij de traumatische gevolgen van incest op het hele gezin. Het vijfde hoofdstuk van 'Leven met het onvolkomene' behandelt de relatie tussen christelijk geloof en depressie. Scholte is hierin opvallend eerlijk. Hij schrijft dat de wijze waarop de accenten en de nuances in het gereformeerde kerkelijke leven worden gelegd kunnen leiden tot perfectionisme, dwangmatig twijfelen en een overdeven zondebesef (p. 68). De auteur wijst er meerdere malen op dat de prediking en het pastorale gesprek averechts kunnen werken... "en dat terwijl de predikant wellicht zijn best heeft gedaan om de troost van het evangelie te benadrukken" (p. 79). Onze neiging tot bemoedigen is niet zelden de grootste valkuil in de omgang met depressieve mensen. Overigens is er nog nooit wetenschappelijk onderzoek verricht naar de vraag of er werkelijk meer depressies bij gereformeerden voorkomen. Ik ben wel benieuwd naar de uitkomsten van zo'n onderzoek. Wie veel met buitenkerkelijken te maken heeft, ontdekt dat ook bij hen de-

pressieve gevoelens het functioneren in ernstige mate kunnen belemmeren en dat ook daar het perfectionisme (het stellen van hoge eisen aan zichzelf) hoogtij viert.

In het laatste hoofdstuk behandelt Scholte de omgang met depressies en dépressiviteit. Hij geeft hierin een aantal behandelingsmogelijkheden, waaronder suggesties m.b.t. de vraag wat de depressieve patiënt zelf zou kunnen doen om verder afglijden te voorkomen. Deze suggesties zijn zeker waardevol; tegelijkertijd heb ik de indruk dat ze eigenlijk alleen goed werken als er ook steun 'van buitenaf' wordt gegeven, al hoeft dat dan niet persé van een professionele hulpverlener te zijn.

'Leven met het onvolkomene' kan misschien het beste worden getypeerd als een 'inleiding in de theorie van de depressie'. Als zodanig kan het boekje ook gebruikt worden bij beroepsopleidingen. Het is echter vooral de bedoeling van de auteur om begrip te kweken voor mensen met een depressie. Daarbij mogen de mensen in de direkte omgeving overigens niet vergeten worden. Wie dit boekje gelezen heeft, kan er beter over meepraten en zal ontdekken dat het evangelie pastoraal perspectief biedt, al is dat perspectief soms anders dan we in eerste instantie geneigd zijn te denken...

Leven met het onvolkomene door drs. Wubbo Scholte. Uitgegeven in de serie 'Pastoraal perspectief' (Oosterbaan & le Cointre, Goes, 1989); 96 pagina's, f 10,90.

Margreeth Maljers-Kroes – Alkmaar

Tussen kerk en keuken

Geluidshinder

Eén van mijn zusjes (niet alleen een geest-, maar ook een bloedverwante), woont in een klein oud stadje op de Noord-veluwe. Een paar jaar geleden, hadden zij en haar man een huis gekocht. Heel solide gebouwd, dikke gestucte muren, glimmend bruine plavuizen op de vloer, goed in de verf zittend, kortom... een fraai geheel. Het lag in een buitenwijk met veel groen. Voor hun huis was een groot grasveld met een fontein en achter waren garages en een schattig klein speeltuintje voor de kleine kinderen van de buurt. Alle familieleden die het huis kwamen bezichtigen, juichten van harte de keuze van dit zusje toe, maar ze reageerde op onze lofzangen toch wat aarzelend. „Prachtig stucwerk”, zei mijn zwager, terwijl hij op een muur klopte. „Ja... Ik durf er tenminste geen spijker in te slaan”, zei mijn zusje zuchtend. „Dit huis is af”, verklaarde een andere zwager. „Dat is nu net het beroerde”, zei de gelukkige bewoonster van het pand. „Ik heb telkens het gevoel, dat ik op visite ben in het huis van mevrouw Duizelman. Of dat ik haar werkster ben”. „Het moet gewoon nog wennen”, troostten we haar in koor.

Zodra de zon maar even een straaltje door de wolken zond, kwamen de jongens van de buurt, naar buiten om te voetballen. Voor, op het ideale grasveld, beoefenden ze het lange afstand schieten en achter probeerden ze hun techniek te verbeteren door tegen garagedeuren te trappen, wat het geluid opleverde van een ijzerwerf in vol bedrijf. Het was Ajax in de voortuin en zware industrie in de achtertuin. „Kind... ik bid soms om regen”, vertrouwde mijn zusje me toe, „en de Here verhoort me vaak”.

Binnen twee jaar was het juweel verkocht en trokken ze in een oud huis in de binnenstad. Als je op de bovenverdieping kwam, keek je tegen de dakspanten en de pannen aan. De ene helft van de familie was ontzet en de andere helft zei: „Precies iets voor Rins”. Mijn vader sliep drie nachten niet, maar het zou ook kunnen, dat hij gewoon zijn slaappillen was vergeten in te nemen, want het was een makkelijke man.

Direct de dag na de overdracht stond mijn zwager vergenoegd een muurtje weg te breken. Mijn zusje zei met een stralend gezicht: „Moet

je even boven uit het raam kijken, het uitzicht zou zo een plaat van Anthon Pieck kunnen zijn!” Het was inderdaad beeldig maar één van de kinderen merkte beducht op: „Tante, dat huis aan het eind van de straat, lijkt wel een soort restaurant. Zou dat niet erg veel herrie geven?” Hij zag zichzelf al weer een verhuishagen laden. Ze lachte zorgeloos en schudde haar hoofd.

Nu had ik die angst ook wel weg kunnen nemen, want in onze jonge jaren woonden we op zo'n honderd meter afstand van wat nu een bruin café zou heten, maar wat wij simpelweg 'de kroeg' noemden. Op warme zaterdagavonden gingen daar de ramen open, de juke-box schetterde op volle sterkte en mijn moeder zei misprijzend, alsof het gebouw debet was aan het lawaai: „Hoor me die kroeg weer eens te keer gaan.” We waren helemaal gewend aan 'D'ijde vreugd in 's Bozen tent'. Hoewel het meer in 's Buren tent' was, want op het echtpaar dat het café beheerde, was niets aan te merken. Het gebeurde regelmatig, dat wij, nadat we 's avonds beneden in de huiskamer de geestelijke liederen van Bach hadden doorgenoemen, naar bed gingen en vervolgens uit volle borst meezongen met 'Brandend zand en een verloren land'. Dat deed de stichtelijke stemming, die ontstaan was bij het zingen van de geestelijke liederen, wel een beetje teniet, maar als je erbij dacht aan de tocht door de woestijn, was het nog wel acceptabel. Het volgende lied op de band was van minder allooi en wij neurieden: „Een sneeuw witte boezem... tra.. la.. la..” De rest van de tekst was heel mysterieus en onbegrijpelijk, maar wij voelden best aan, dat die niet bijster geschikt was als voorbereiding op de zondag. Wij hielden het dus op la.. la.. la.. Dat voldeed ook prima!

Onze gezamenlijke uitleg stelde de zoon gerust, zodat we tevreden achter elkaar de smalle trap aflieden. Ze wonen nog steeds in dat huis. Mijn neef en nicht zijn bijzonder goed op de hoogte met de top tien, maar ik weet niet of dat aan het café ligt, want mijn kinderen zijn het ook en ik woon nog wel schuin tegenover de kerk.

Jeanette Westerkamp, Rwanda

Post uit Rwanda:

Een verhaal voor de kinderen, om over na te denken.

Jonathan en Matthijs gaan naar een internationale school. Dat is een school waar kinderen heen gaan die uit allerlei verschillende landen komen. Er zijn veel kinderen uit België, sommigen praten Frans, anderen Vlaams. Er zijn kinderen uit Engeland, uit Amerika, uit Canada, uit Zwitserland, uit Duitsland, uit India, uit Arabië, uit China, uit Korea en uit Rwanda en – o ja – ook uit Nederland. Drie kinderen uit Nederland: Jonathan, Matthijs en nog een jongen. Nou weet ik niet eens of ik nog een land vergeten ben. Al die kinderen wonen hier in Rwanda omdat hun vaders en moeders hier werken. Soms blijven ze een jaar, soms twee, soms drie en soms nog veel langer. Ze gaan niet naar een Rwandese school omdat ze dan kinyarwanda moeten leren en nog meer dingen waar ze niet zoveel aan hebben als ze weer naar hun eigen land terug gaan. Op de internationale school krijgen ze les in het Frans en extra lessen om hun eigen taal niet te vergeten. Dus dan komt er iemand om Duits te geven en Engels en Chinees en al die andere talen.

Jonathan en Matthijs moeten dus nu Frans leren. Bij Jonathan in klas 2 (dat is groep 4 in Nederland) zitten vier Belgische kinderen met wie hij Nederlands kan praten, dat is dus wel makkelijk. Maar bij Matthijs, in de hoogste kleuterklas, zit niemand die dat verstaat. Hij heeft drie goede vrienden: een Engels, een Rwandees en een Zwitsers jongetje. En ze praten samen Frans. Dat kunnen ze alle vier nog maar een klein beetje, maar ze begrijpen elkaar prima.

Zo'n internationale school is heel duur. De regering van Rwanda betaalt voor de gebouwen en voor de meesters en voor de juffen van de Rwandese scholen, maar niet voor deze. Dus moeten de vaders en moeders zelf betalen en dus zitten er alleen maar kinderen op die school van vaders en moeders die dat kunnen doen. Er zijn ook heel rijke Rwandezers en sommigen sturen hun kinderen naar de internationale school zodat ze goed Frans leren en later in Europa kunnen studeren. Maar de meeste mensen in Rwanda zouden daar nooit, nooit genoeg geld voor hebben. En luister, nou komt er iets waar jullie over na moeten denken. Wij zijn dus ook van die rijke mensen die hun kinderen naar een dure school kunnen laten gaan, die

schoenen voor hun kinderen kunnen kopen en fietsjes. Maar er zijn mensen die nog veel en veel rijker zijn. Mensen die zoveel geld verdienen dat ze elk jaar naar hun land terug kunnen gaan met het vliegtuig en soms zelfs twee keer per jaar. En dan mogen ze ook elke keer nog kisten vol spullen mee terug nemen, kleren en schoenen en snoep en van alles. Veel van die mensen hebben een video in huis en telkens krijgen ze films toegestuurd. Sommige kinderen nemen elke dag een reep chocola mee naar school, chocola die mee is gekomen in zo'n kist uit België of Amerika. En sommige kinderen hebben altijd de modernste kleren en de mooiste schoenen aan en ze hebben autootjes die vanzelf rijden en robots die vanzelf bewegen. Jonathan en Matthijs vinden het best leuk om te spelen bij die kinderen, om lekker een tekenfilm te kijken en chocola te eten. Die kinderen die hier om ons heen wonen hebben dat niet. Die hebben helemaal geen speelgoed en ze eten elke dag bruine bonen en als ze tussendoor trek hebben eten ze een koude aardappel of een stuk suikerriet. En ze hebben maar één stel nette kleren en die mogen ze alleen aan als het feest is. Wat zeg je, vind je dat niet eerlijk? Bedenk jij eens wat jij zou doen als je hier woonde. Met welke kinderen zou jij spelen? Hoe zou jij willen leven? Als je nou een heel goed idee hebt, misschien kun je ons dan schrijven. Want wij vinden het moeilijk hoor. Het is leuk om veel te hebben, maar het is niet eerlijk om zoveel meer te hebben dan anderen. Help ons eens denken!

Mieren (voor de kleinere kinderen)

De buurman heeft takken van zijn boom gekapt. Een mooie tak met bladeren ligt erbij en die mag Matthijs hebben. Hij heeft ook een oud blik gevonden. Nu moet er aarde in dat blik en dan zet hij die tak erin. Dat is een mooie plant voor zijn hutje. Eigenlijk is dat hutje een kookhutje, een keuken dus. Maar wij koken binnen op een fornuis en niet buiten op hout, daarom is ons kookhutje een speelhut. Matthijs gaat naar de tuin om zand te scheppen en Gersom gaat mee. Opeens begint hij te gillen, hij gilt verschrikkelijk! Ik ren naar buiten. Dan begint Gersom ook te gillen. Ik ren nog harder en roep ook, maar dat hoeft niet eens want daar komt Dick ook al aanrennen. We pakken alletwee een jongen op. Nu zie ik het. Matthijs zit onder de mieren.

Wel twintig in één sok, op zijn benen, in zijn broek, in zijn haar, overal. Sommige zijn klein, maar andere zijn heel dik en zwart. Het zijn soldatemieren en die bijten! Au, ze prikken mij ook. Gauw alle kleren uit, Matthijs! We trekken aan schoenen en sokken, aan trui en broek. Gauw naar binnen! We plukken al de mieren van zijn lichaam en we trappen erop, we kammen het haar en gooien alle kleren in een emmer water, de schoenen ook. Gersom heeft maar een paar mieren gelukkig. Tjonge, was dat schrikken!

Ontvangen

Rob van Essen,
Wat ook in de bijbel staat.
Bijbelse notities over weer-mens-
worden.
137 blz., f 19,90;
ISBN 90 242 0908 0;
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Drs. R.R. Ganzevoort,
Levensverhalen.
Een verkenning in hermeneutisch
crisispastoraat.
Serie: Pastorale Handreiking, nr. 58;
117 blz., f 18,90;
ISBN 90 297 0919 7;
Uitg. J.N. Voorhoeve, Den Haag.

Ds. Joh. de Wolf,
Schaduwen van het Licht;
Bijbelstudies over het boek
Leviticus.
96 blz., f 12,75;
ISBN 90 6015 794 X;
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld.

W.J. Moggré

Nog eens: van wie is het probleem?

Het gezin bestaat uit een jonge moeder, twee kleine kindertjes en een man die gehandicapt is. Door een lichamelijke afwijking zal hij nooit honderd procent fit zijn en weinig lichamelijke arbeid kunnen verrichten. Hij heeft ook vaak pijn. Het is een plezierig gezin, waarmee ik weinig moeite heb. Op een dag kwam de moeder bij me met haar dochtertje, de jongste van de twee. Het kind was erg dwars, altijd tegen de draad in en moeder wist er geen raad mee. Het kind deed ook echt lelijk tegen de moeder, zo klein als ze was, net twee jaar oud. Ze had nogal eens last van oren en keel, zoals dat kan gaan op die leeftijd.

In ons gesprek gingen we eens wat dieper in op de vraag hoe het toch zou komen dat ze eigenlijk steeds zo'n moeizame relatie met haar dochter had. Ze was van goede wil en steeds opnieuw probeerde ze het contact weer op te bouwen maar ze knapte af op de nukken van haar dochter en kon de situatie haast niet meer aan.

Toen ze meer over zichzelf vertelde kwam ik tot de overtuiging dat er wel eens sprake zou kunnen zijn van een post-natale depressie, zoals we dat noemen. Een depressie die kan ontstaan na zwangerschap en geboorte. Daar zou wel eens de oorzaak van het moeilijke gedrag van de dochter kunnen liggen.

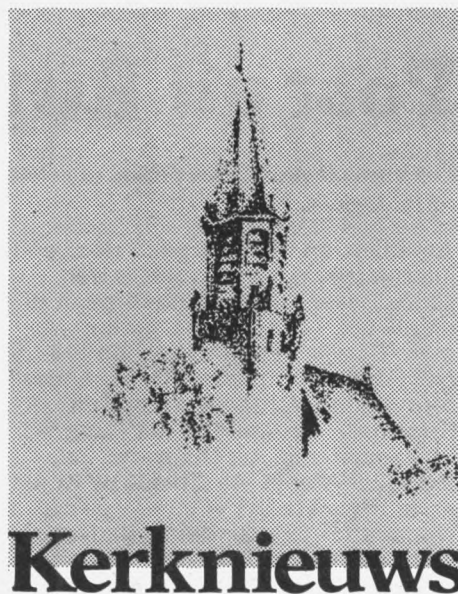
Na een aantal gesprekken met de moeder en wat geëigende medicij-

nen zag je haar na een paar maanden opbloeien. Ze werd vrolijk, ze kon haar werk in het gezin veel beter aan. En, wat vooral van belang was: de situatie met de dochter was omgedraaid als een blad aan een boom. Van een nukkig, dwarsliggend, brutaal en ongehoorzaam kind was het een 'heerlijk' kind geworden, zoals de moeder zelf zei.

Zo kan het in de hulpverlening ook lopen: een kind wordt bestempeld als lastig, brutaal en ongehoorzaam. Hoe komt het dat een kind zich zo gedraagt? Een kind kan ons hiermee een spiegel voorhouden van een ander probleem. Het kan wel eens zo zijn dat de ouders het kind verkeerd aanpakken, of dat het reageert op een periode van moeheid, hoofdpijn of problemen van de ouders, zodat er weinig aandacht en ruimte voor het kind is.

In de hulpverlening komen ouders ook vaak binnen met een 'moeilijk' kind. Ouders willen dan therapie om het gedrag van het kind te veranderen. Als dan tijdens de therapie blijkt dat de oorzaak van het gedrag bij de ouders ligt en dat zij iets moeten veranderen, dan haken ze vaak af want, zeggen ze dan: daar kwamen we niet voor. En de hulpverlening wordt gestopt.

De auteur was tot voor kort lid van het bestuur van de Stichting voor Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk van de Nederlands Gereformeerde kerken.

Ned. Geref. Kerk van Deventer

Het postadres van de kerk luidt: Ned. Geref. Kerk, Postbus 731, 7400 AS Deventer.

Wilt u s.v.p. goede nota nemen van deze wijziging, omdat op het vroegere adres in Warnsveld geen lid van onze gemeente meer woont.

Theologiestudent Alex Boshuizen.

In het landelijk informatieboekje ontbreekt ten onrechte A. Boshuizen, die momenteel woonachtig is in Grand Rapids MI 49506 U.S.A., 3511 Burton Street SE = B

Studentencorps P.F.S.A.R.

De Studentenvereniging 'Per Fidem Studiumque ad Rostra' van de Theologische Hogeschool te Apeldoorn heeft onlangs zijn jaarlijkse senaatswisseling ondergaan. De nieuwe senaat is op de vergadering van 27 april j.l. in de volgende samenstelling geïnstalleerd:
Praeses: am. P.H. Zaadstra
Ab-actis: am. B.J. Heusinkveld
Quaestor: am. J. Koster
Assessor I: am. W.N. Middelkoop
Assessor II: am. H. Polinder
Het adres van het ab-actiaat is nu: Dorpsstraat 64
7451 BW Holten
Tel.: 05483-63398

Predikantenconferentie

Op donderdag 1 juni zal een predikantenconferentie gehouden worden. Deze gaat over schriftbeschuwing en schriftverstaan.

De vraag is of er een tussenweg is tussen de twee uitersten daarin nml. de moderne en de fundamentalistische benadering.

Drs. W.G. Rietkerk zal de vergadering inleiden over deze vragen. Zijn lezing heeft als titel: Is er een derde weg?

datum: donderdag 1 juni van 10.00 -16.00 uur

plaats: kerkgebouw Ermelo

Bij verhindering graag bericht aan

één v/d leden van de voorbereidingscomm.

namens de
voorbereidingscommissie
G. de Lange

Commissie van voorbereiding.
J. Bouma, Sliedrecht, 01840-13081, voorzitter
Mevr. R. Dekker, Ermelo, 03417-51229, penningmeester
G. de Lange, Rotterdam, 010-4225009, secretaris

Wij citeren uit het Kort Verslag Vergadering Regio Alkmaar-Zaandam

De vergadering spreekt zijn dankbaarheid uit dat Ds. Compagnie de gemeenten Oostzaan en Zaandam en dus ook de regio niet verlaat. Het voorstel van de kerk van Zaandam om te komen tot een geregelde kerkvisitatie wordt na inventarisatie van de visies der kerkeraden niet aangenomen. In meerderheid is men tevreden met de huidige situatie.

In de rondvraag wordt gesproken over de vraag hoe we om dienen te gaan met doopleden die helaas blijken ongelovig te zijn. De afgevaardigden dienen elkaar van advies; er wordt nog gewezen op de mogelijkheid de kerkvisitatoren te raadplegen.

Wij citeren uit het Kort verslag van de regionale vergadering van de Ned. Ger. kerken in Noord Nederland dd. 20 februari en 17 april 1989

Br. K. Holwerda (Winsum) heeft de vergadering gevraagd om verlenging van zijn preekconsent. De vergadering besluit zijn preekconsent met een jaar te verlengen. De Ned. Ger. kerk van Groningen, de 'Tehuisgemeente', en haar predikant drs. J.B.M. Storms hebben besloten de onderlinge werkrelatie te beëindigen. In de regionale vergadering licht Groningen dit besluit toe. Na een gesprek en beraadslaging daarover, besluit de vergadering een commissie in te stellen. De leden van de commissie zijn de broeders H. Steegstra (Haren), ds. K. Muller (Heerenveen) en J. Meulink (Enschede). De commissie zal voor advies aan de vergadering een beoordeling geven of ds. Storms beroepbaar kan blijven en zij zal een beoordeling geven over de kwaliteit van het door Groningen genomen besluit.

Het rapport van de commissie zal ruim voor de voort te zetten vergadering (dd. 17 april) aan de regiokerken worden toegezonden. De vergadering zal worden voortgezet op 17 april.

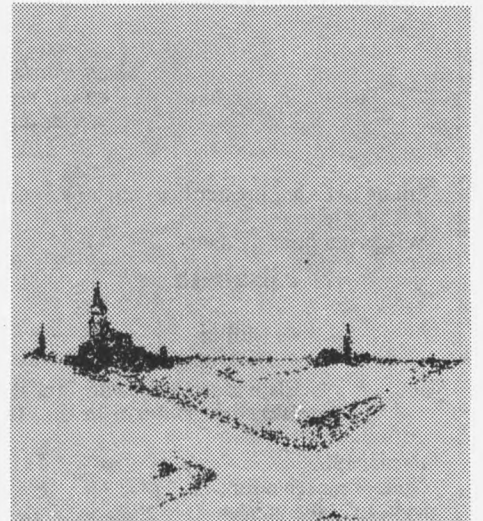
De voortgezette vergadering van 17 april.
Het rapport van de commissie wordt uitvoerig besproken en de vergadering spreekt uit:
– kennis genomen hebbende van het besluit van de raad van de kerk

van Groningen de werkrelatie met haar predikant, ds. J.B.M. Storms, te verbreken en het verzoek om voor haar predikant een nieuwe start mogelijk te maken,
– gehoord het rapport van de door de regionale vergadering ingestelde commissie;
a. te bewilligen in het door de raad van Groningen genomen besluit om de werkrelatie tussen de gemeente van Groningen en haar predikant te verbreken;
b. de wijze waarop Groningen tot dit besluit gekomen is, af te keuren, onder andere, omdat daarin niet de weg van artikel 10 van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven is bewandeld, zoals naar de mening van de regionale vergadering had moeten gebeuren en in het algemeen de mogelijkheden van het kerkverband te weinig zijn benut, ook al proeft de regionale vergadering, dat ook in de handelwijze van de raad van Groningen de christelijke zorg voor de predikant, zijn gezin en de gemeente aanwezig is;
c. ds. Storms de naam en eer van predikant te laten behouden, daar er geen redenen aanwezig worden geacht, die dit in de weg zouden staan, en besluit alle regionale vergaderingen van deze uitspraak op de hoogte te brengen, in de hoop, dat op deze wijze ds. Storms elders een plaats kan krijgen binnen het Ned. Ger. kerkverband.

Theologische Hogeschool

Wie zich met ingang van de cursus 1989-1990 willen laten inschrijven voor een doctoraalstudie aan de Theologische Hogeschool te Apeldoorn, kunnen zich aanmelden bij de secretaris van het college van hoogleraren, p/a Anna Paulownalaan 22, 7316 CT Apeldoorn. Het is zeer gewenst dat uiterlijk 20 juni 1989 te doen. Indien nodig kan eerst informatie gevraagd worden.

Namens het college
van hoogleraren,
dr. J. van Genderen, h.t. secr.

Uit breder kring

Celebration

Een nationale dag voor jongeren. Zaterdag 17 juni, Jaap Eden hal, Amsterdam, Radioweg. Aanvang 10.00 uur, toegangsprijs f 5,- & kollekte.

Samenzang – aanbidding – radicale toewijding – prediking – lofprijzing – proclamatie – celebration-mars.

Met medewerking van Arthur Blesitt – Floyd McClung – Henk Rothuizen

Peter Vlug jr. – Leen La Rivière. Met ondersteuning van Youth for Christ – Jeugd met een Opdracht – Opwekking – Tiener Toekomst – Jong & Vrij – Croy – Continental Sound – Navigators – PJB – Instituut voor Evangelisatie – EZA – EA en vele gemeenten. Totaal nieuw programma. Verdere informatie: Postbus 81065, 3009 CB Rotterdam. Telefoon 010-4211098/4215547/4568688.

Project Serve organiseert diakonale werkvakanties voor jongeren.

**Dit jaar in
Hongarije, Kenya en Israël.**

Er zijn nog enige plaatsen vrij voor Hongarije (17/7 2/8: 5 plaatsen, 31/7-16/8: 2 plaatsen. In Hongarije wordt gewerkt in en aan huizen voor lichamelijk- en geestelijk gehandicapte mensen. Deze huizen gaan uit van de Geref. Kerk van Hongarije. Voor de reis naar Israël wordt er gewerkt in een moshav. 's Morgens fruit plukken, 's middags Israël leren kennen.

Informatie: 03438-17266/15424
Project Serve is een initiatief van Youth for Christ.

*„Zend Gij uw Geest uit,
zij worden geschapen,
en Gij vernieuwt het gelaat
van de aardbodem.”
(Ps. 104:30)*

Op de tweede pinksterdag vertrouwde de Here God ons een dochtertje toe.

Wij gaven haar de naam

Elisabeth

K. Muller
A.A. Muller-Boltendal

Elsje is een zusje van Jan, Remko,
Okkelien, Dineke, Jetske, Jeltjo en Martje.

15 mei 1989
Oude Veenscheiding 15
8446 LC Heerenveen
tel. 05130-20476

REFORMATORISCHE LEERGANGEN ZWOLLE EN PASTORALE LEERGANGEN ROTTERDAM

**Theologische studie op middelbaar niveau met
bijbels Grieks en Hebreeuws
(in Zwolle ook op HOGER niveau)**

Grondslag: Gereformeerde belijdenis

Bestemd voor:
0 Opbouw persoonlijk geloofsleven
0 Pastoraat
0 Evangelisatie
0 Onderwijs
0 Zendingswerk

Het eerste jaar draagt het karakter van een VORMINGS-CURSUS voor zowel Jongere als Oudere belangstellenden.

Er wordt les gegeven op zaterdag, zoveel mogelijk om de 14 dagen van 10.00-15.15 uur vanaf eind augustus.

Informaties voor Rotterdam bij:

A.B. van Woerkom, Witte van Haemstede 3,
3132 HZ Vlaardingen, Tel. 010-4341639

Informaties voor Zwolle bij:

B. Houvast, H. Roland Holststraat 21,
8023 CG Zwolle. Tel. 038-541076.

*„Want indien wij geloven dat Jezus gestorven en opgestaan is,
zal God ook zó hen, die ontslapen zijn door Jezuswederbrengen
met Hem”*

— 1 Thess. 4:14 —

De Raad van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Kampen geeft met diepe ontroering kennis van het plotseling overlijden — op zondag 7 mei 1989 — van onze broeder in Christus

JAN BOS

Met dankbaarheid denken kerkeraad en gemeente terug aan het vele werk dat hij als scriba en als administrateur een lange reeks van jaren en ook als ouderling met grote liefde heeft mogen verrichten.

De Here trooste en bemoedigde zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen.

Namens de kerkeraad van de Ned. Geref. Kerk van Kampen,
P.J.H. Krol, praeses
H.J. Docter, scriba

De kerkeraad van de Nederlands Gereformeerde Kerk te Barendrecht deelt met droefheid mede, dat op 9 mei 1989 is ontslapen broeder

ARIE SCHOP

op de leeftijd van 76 jaar.

Met dankbaarheid gedenkt de kerkeraad het vele werk dat onze broeder Schop in dienst van de Here voor de kerkgemeenschap heeft verricht, inzonderheid in het ambt van diaken en in het ambt van ouderling. Moge de Here onze zuster Schop, haar kinderen en kleinkinderen troosten met de grote boodschap van onze Here Jezus Christus, die dood geweest is en Hij leeft!

*Openbaring 14:13: „En ik hoorde een stem uit de hemel zeggen:
Schrijf: Zalig de doden die in de Here sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, dat zij rusten van hun moeiten, want hun werken volgen hen na.”*

Namens de kerkeraad
Ds. H. Smit, praeses
A.Z. Helden, scriba

CHRISTELIJKE POLITIEK? MIJ NIET GEZIEN

Veel christenen menen dat politiek iets is wat hen niet aangaat. Als zij geconfronteerd worden met abortus, euthanasie, een vervuild milieu of een falende ouderenzorg roepen zij ach en wee... en kiezen voor een moedeloze berusting. *De RPF doet dat niet!*

De RPF: een andere weg

Samen met de RPF kunt u een andere weg inslaan. Een weg, gebaseerd op Bijbelse normen en waarden. De RPF kiest voor een christelijke politiek. Op weg naar een vreedzame samenleving waarin zowel de overheid als de burgers hun verantwoordelijkheid kennen:

Tegenover de schepping en elkaar.

Wordt nú lid

Christelijke politiek is hard nodig. Het is noodzakelijk voor uw toekomst en die van uw kinderen. Vandaag al, maar zeker ook morgen. De RPF staat voor die christelijke politiek. Uw steun kan daarbij niet worden gemist. Geef u dus op als lid van de RPF.

Meld u aan als lid bij:

Reformatische Politieke Federatie

Antwoordnummer 523

8070 VB Nunspeet

Telefoon 03412-56 744